

„Hristos se naște: măriți-l; Hristos pe pământ: întâmpinați-l“...

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul I
N-rii
36 și 37

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, G. Bogdan-Duică, Ioan Lupaș, Onisifor Ghibu, V. C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoțel

Nu m ă r
dublu
Lei 20

CLUJ, JOI 25 DECEMBRIE 1924

C U P R I N S U L :

ACTUALITĂȚI: În slujba celor mici	Ion Clopoțel
Saturnalia	Al. Ciura
Un răspuns scurt	Silviu Dragomir
Renaștere	Horia Trandafir
PROBLEME SOCIALE: Gânduri răzlețe (din carnetul unui sociolog)	N. Ghiulea
ÎNVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE: Problema manualelor universitare	Victor Stanciu A
Petrecerile copiilor	Vl. Ghidionescu ✓
PROGRES ȘTIINȚIFICE: Cariere de marmoră	Victor Lațiu
POLITICA EXTERNĂ: Politica noastră față de Rusia și curentul intervenționist antibolșevic	N. Dașcovici
DISCUȚII LITERARE: Nichifor Crainic I (Șesuri natale, Icoanele vremii, Darurile pământului, Privelisți fugare)	G. Bogdan-Duică
Însemnări despre romanul Cousine Bette	Radu Dragnea
Revistele din țară	Ion Clopoțel
BIOPOLITICA: Frumuseța fizică în biologia socială	Dr. Aurel Voina
SATE-ORAȘE-REGIUNI: Terra Siculorum (Contribuțiuni private la Ținutul Săcuilor)	Sabin Opreanu
PROBLEME ECONOMICE: Interesele comerciale ale diverselor State în Jugoslavia	Eugeniu Giurgea
Consolidarea industriei naționale	P. Andrea
Săptămâna economică	Vasile Osvadă
Săptămâna financiară	Vasile Vlaicu
CRONICI PARISENE: † Sculptorul Ilie Bogdan	P. Drăghiclu
CRONICA ARTISTICĂ: „Candida“ de B. Shaw	George Șerban
CRONICI DIVERSE: Tabla materiilor Societății de mâine în 1924. — Viața aromânilor. — Să se facă lumină! — Desvoltarea și sistemizarea anchetei. — În an nou! — Dela Alba-Iulia. — Extensiunea universitară. — Librarul. — Bibliografie. — Sărbători fericite!	

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIRII NR. 8
Abonamente: pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

Număr de sărbători în 28 pagini.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SOCIAL-ECONOMICĂ

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ion Lupăș, Onisifor Ghîbu, Vasile C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoșel.

Colaboratori: I. Agărbiceanu, T. Albani, D. Antal, N. Bagdasar, A. Banciu, A. P. Bănuț, V. Bogrea, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Tr. Brăileanu, N. Buta, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea, dr. E. Dăiana, N. Dașcovici, dr. Aurel Dobrescu, S. Dragomir, I. Duma, A. Esca, M. Florian, I. Flueraș, V. Ghidionescu, N. Ghiulea, N. Hoiescu, Ovidiu Hulea, dr. Daniil Ciugureanu, Axente Iancu, dr. Iacobovici, Petru Ilcuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, Iosif Jumanca, dr. C. Lacea, I. I. Lapedatu, Victor Lațiu, dr. Aurel Lazăr, dr. A. Magier, ing. Macșai, Aug. Maior, dr. Sabin Manuilă, Simeon Mehedinți, Stefan Meteș, dr. Iuliu Moldovan, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, Ion Nandriș, Sabin Opreanu, Zenovie Păclișanu, Horia Petra Petrescu, Ecaterina Pitiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, Ghiță Popp, Constantin Popescu, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Pușcariu, Sextil Pușcariu, I. Rem. Anselme, Ion Iosif Schiopu, Valeriu Seni, dr. Gh. Sgîlbea, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban, iG. Șerban, F. Ștefănescu-Goangă, Petru Suci, Const. Sudețeanu, inginer Șuluțiu, Gavril Todica, D. Tomescu, Isaia Tolan, Vasile Vlaicu, dr. Aurel Voina, D. Voina, dr. Ion Voinea, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

Reprezentanți în provincie:

Oradea-Mare: prof. Iosif Pogan
Cernăuți: prof. dr. Vasile Gherasim
Arad: ziarist Laurențiu Luca
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof. Alex. Lupeanu și Ștefan Pop Turda
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murăș: protop. Komul Popa
Lugoj: Pavel Grecu (redacția Cartea Satelor)
Timișoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca

Careii-mari: prof. Ghergariu

În București: Gh. Vlădescu-Răcoasa.

În Paris: Petru Drăghici și Andrei Oțetea.

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas (Tohanul-vechit)

Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean

Târgul-Mureș: Traian Popa

Maramurăș: I. Birlea și dr. V. Filipciuc

Mehadia: Coriolan Buracu

Hațeg: prof. Ștefan Gherman

Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa

Cohalm: protop. Emilian Stoica

Beiuș: protop. Petru E. Papp

Poiana-Sărată (Săcuime): pr. I. Raffroiu

Seliște: prof. Alex. Iosof

Doi librari

buni, culti, harnici și de încredere pot obține două situațiuni dintre cele mai bune în Ardeal, pot face carieră strălucită.

Să-și înainteze în mod urgent oferta la administrația revistei

Societatea de mâine

Cluj, noi oferindu-ne să facem cu plăcere oficiu gratuit, sau direct: 1. Librăria Românească în Oradea-Mare și 2. Librăria Românească în Deva.

„TEXTILA“ N. Bretan

Magazin de mărunțșuri și tricotaș
CLUJ, Strada Iuliu Maniu No. 8.

De vânzare în Lugoj, o casă constând din 2 camere, bucătărie, cameră pentru alimente, grajd, edificii laterale și grădini cu pomii de 1/2 jug. A se adresa la proprietarul IOSIF KIAK, Lugoj (Banat), Str. A. Vlaicu no. 2.

Doctorul OCTAVIAN C. PUȘCARIU SPECIALIZAT LA PARIS

Boli Genito-Urinare,
Sifilis (Bărbați—Femei),
Cystoscopie, — Uretroscopie,
Tratamente Electrice

Consultațiuni: 8—9 a. m. și 4—7 p. m.

BUCUREȘTI

Telefon 64-52 Str. Brezoianu, 26 bis

BLĂNURILE

CELE MAI IEFTINE,
ELEGANTE ȘI SOLIDE LA

FRAȚII

MÁRTONFFY

CLUJ, PIAȚA UNIREI 20

Telefon: 10-25

FABRICA: CALEA TRAIAN

Telefon: 533

În numărul viitor:

G. Bogdan-Duică: *Democrațiile moderne.*

N. Dașcovici: *Austro-Ungaria și Dunărea.*

Dr. Manuilă: *Un atentat la sănătatea publică.*

Sabin Opreanu: *Terra Sicalorum.*

Dr. S. Nandriș: *Unirea Bucovinei.*

Și alții, cari vor fi puși după actualitate, în numărul viitor și cele următoare.

Bibliografie

— În biblioteca „Asociațiunii” au apărut: *Povești din țara Cehului* de Bojena Niemcova; *Patria*, poezii de G. Tudoveanu; *Pe pământ udat de sânge* și alte schițe de Horia Petra-Petrescu. — Tot în buletinul „Asociațiunii” au apărut 7 broșuri de Dr. Gh. Preda tratând diferite subiecte științifice în formă populară, foarte prețioase.

— Iuliu Maior, *Despre păcat*. Blaj, 5 lei.
— Lece Morariu, *Isopia brașoveană* din 1784. Cernăuți, 10 lei.

— Gh. Trăncu-Iași, *Organizarea internațională a muncii*, București.

— Mihail Lungeanu, *Inseilări*. București, 32 lei.

— Dr. Emil Dandea, *Problema locuinelor*. Tg.-Mureș, 12 lei.

— „Cunoștințe folositoare”: *Locomotiva*, de Ing. A. Casetti; *Finlanda* de T. Simionescu, 3 lei. Ed. Cartea Românească.

— Eugen Constant: *Galerii de ceară*, poezii. Craiova, 30 lei.

— Dr. Alesandru Nicolescu, *Din trecutul bisericii răsăritene*. Lugoj.

— *Noutăți literare*. An. I, No. 1. București.

— *Arhivele Olteniei*. An. III, No. 16.

— *Cuvântul liber*. No. 47.

— *Solidaritatea*. Anul V, No. 4, 5, 6.

— *Viața Românească*. An. XVI, No. 11.

— *Revista generală a învățământului*. Anul XII, No. 9.

— *Țara Noastră*. An. V, No. 50.

— *Convorbiri Literare*. Anul 56, Nov.

— *Slove*. An. II, No. 11.

— *Miorița*. An. III, No. 3—4.

— *Năzuința*. Anul III, No. 4—5.

CASSA DE PĂSTRARE ȘI BANCA DE CREDIT DIN CLUJ S. A.
Cluj, Piața Unirii No. 7.

Execută în mod favorabil orice operațiune de bancă

SCHMOLL-PASTA

E CEA MAI BUNĂ CREMĂ DE GHETE

BRAȘOV, STR. LUNGĂ No. 59.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOȚEL

REDACȚIA:
PIAȚA UNIRII No. 8. — TELEFON 308.
CLUJ, JOI 25 DECEMBRIE 1924

Anul 1 N-rii 36 și 37
NUMĂR DUBLU: LEI 20

IN SLUJBA CELOR MULȚI...

Fariseii se credeau stăpâni ai tuturor înțelepciunilor, ai „adevărurilor“ cu cari își legitimau existența castei lor privilegiate; mulțimile doar nu puteau fi făcute decât pentru a-și purta la infinit tragicul destin al robilor tăcuți... Ci iată un copil minunat se naște și apoi cu maturitate precoce le pune grele întrebări și-i împinge în nedumeriri fatale. Divinul Isus s'a ridicat cu forță elementară contra prejudecăților sociale, contra spiritului îngust al legilor, a lovit cu biciu de foc inichitățile și s'a declarat de partea celor mici din țara lui și din toate părțile pământului... Și cei mici și umili și fără glas au simțit cum în suflet li se face dintr'odată lumină și nebiruite puteri îi fanatizează. Ei poartă crucea lui Isus în semnul eliberării și nu le pasă de gura leilor și focul rugilor.

Se transformă fața lumii ca la schițarea unei baghete magice. Șirul opreliștelor continuă sub forme noi. Impărățiile autocrate făureau lanțuri grele pentru iobagi. Corvoadele apasă sub întunecatul ev mediu. Pe orizont mișește dimineața libertăților propoveduite de filosofia luminată a secolului XVII-lea. Piedecile însă nu pot fi invinse decât tot cu prețul sângelui: revoluția franceză a trebuit să facă jertfa de curățire a miazmelor trecute.

Și totuș nu se face dreptate. Diplomații secrete și perfide dispun de soarta popoarelor. Nu se permite expresia voinței celor mulți. De nobis sine nobis. Încă o opintire. Din trupul popoarelor gâlgăie cu nemiluita sângele cald timp de cinci ani pentru a se tăia capul hidrei ce se punea deacurmezișul oricărei respirații în liber a celor despoiaților de drepturi...

Dela Hristos incoace mulțimile au mai multă mobilitate în mișcare și sunt în plină ascensiune în ultimele două secole. Desamortirea lor s'a făcut prin predică, prin cuvântul inspirat care pătrundea până în fibrele cele mai intime ale inimii lor inzestrându-li-o cu conținut, cu merinde pentru veacuri.

Nimic n'a putut rezista undei universale de progres pornită din inima lui Isus. Statele caută să cuprindă în legi cât mai multe drepturi pentru mulțime, dar mai este atâta până să avem adevărată echitate cetățenească.

Concluzia veșnic actuală a meditațiilor noastre de sărbători nu poate fi alta decât ca noi cărturarii cari suntem straja viitorului națiunii române, să năzuim a depune toate silințele într-o ameliora soarta mulțimilor rămase până astăzi cu privațiuni morale și materiale pe cari nu le merită. Coborirea între cei năpăstuiți, îndrumarea prin organizarea lor pe orice țărâm, este o chestiune pe care trebuie să o aibe la inimă orice om luminat și cu simțul răspun-derilor.

A ne pune în slujba celor mici, — aceasta este lozinca, pe care o repetăm ca o chestiune de conștiință la capăt de an, când ne examinăm activitatea trecută și ne fixăm conduita viitoare.

Lupta contra prejudecăților va măi dura. Măi sunt interese cari nu vor să cedeze terenul. Cu puțină abilitate vom ști nu numai să ne punem de acord cu mulțimile, ci să scoatem la suprafață aurul sufletului lor pentru a-l valoriza la o cât mai fecundă prosperitate publică. A exclude tensiunile, luptele suterane și isbucnirile sângeroase, a lucra în sensul binelui, a conduce în mod norocos mulțimile, a biciui egoncentrismul și a spori sociabilitatea, — aceasta este problema.

Crăciunul este sărbătoarea celor mici și vom fi în spiritul marelui inițiator al lunei noi, dacă vom persevera cu tenacitatea convingerii vii pe drumul de continuă restaurare a mulțimilor.

Ion Clopoțel.

PROBLEME SOCIALE

G Â N D U R I R Ă Z L E Ţ E

Din Carnetul unui Sociolog

Viața socială.

Viața socială este o nesfârșită serie de renunțări!

Care să fie forța care svâcnește în adâncul sufletului omenesc, și care, la tot pasul, silește pe om să-și jertfească din ființa, din simțirea, din idealul său?

Pentru oamenii se supun și aleargă să soarbă dintr'un isvor de suferință, pentru această nevoie de coordonare internă, pentru această veșnică dorință de a ridica biserici în viața noastră comună?

În noi și deasupra noastră este o ființă, alta de cât totalitatea ființelor noastre, o ființă nemuritoare, superioară, sublimă, depozitara celor mai scumpe ale noastre comori sufletești, păstrătoarea gândurilor și operilor noastre ce merită să rămână, ființa socială.

Fără să le vedem, sau să le simțim apropierea, trăiesc odată cu noi, în viața noastră socială, generații întregi trecute, morți dragi a căror energie e vie încă, iar mâine când trupurile noastre se vor întoarce în țară, vom trăi supt ocrotirea ființii sociale, vieți viitoare.

În această dorință și goană după veșnicie, omul — om-poet! — găsește putere în sufletul său să se jertfească pentru acea ființă.

Societatea.

Orce societate omenească este o ființă cu judecată, cu simțire, cu conștiință proprie, însă fără un suflet al ei. Ea este o armonie de conștiințe, care durează atât timp cât această armonie există.

Câți dintre cei strănși laolaltă sunt pătrunși de rostul conviețuirii lor, câți nu sunt ținuți încătușați supt tirania grupului, câte instituții și forme sociale nu s-ar prăbuși, dacă nu ar fi stăpânite de forța brutală a unei minorități abuzive?

Oamenii, prin varietatea gândurilor și simțirilor lor, sunt prinși, hiperspațiu complex, în cercuri de influențe infinite de variate ce se taie în mii de fețe, și cari îi fac în fiecare clipă să fie supuși la mii de forțe centrifugale, ce sfarmă neconștient o solidaritate, creind o alta nouă. În jocul liber al acestor forțe s-ar stabili desigur un echilibru nou, o lume nouă, mai bună și mai dreaptă ca cea veche.

Revoluția

Revoluția nu este de cât sfărămarea unei solidarități artificiale sau neimpărtășite și menținută de o minoritate, care are, sau crede numai că mai are, de profitat din conservarea ei. Scopul oricărei revoluții este crearea unei noi solidarități mai drepte.

Revoluționarul nu este nici anarhist, nici nihilist, el voește ceva nou, el este creator.

O revoluție nu a reușit, și nici nu s-a stins, dacă a înlocuit o solidaritate falsă, cu alta tot atât de puțin sinceră sau tot atât de puțin împărtășită.

Își închipuie cineva că marea revoluție dela 1789 a fost făcută de burghezi pentru ei, adică pentru răsturnarea clasei nobilitare și clericale, și cucerirea puterii de către burghezia capitalistă?

Revoluția dela 1789 nu a fost terminată. Ceeace este astăzi e o devenire și nu rezultatul marelui revoluții. A trecut de atunci aproape un secol jumătate și focul nu s-a stins: *Suntem încă în revoluție!*

Masele care au făcut revoluția cea mare și astăzi își cer drepturile lor, au aceleași revendicări și nu vor intra în echilibru de cât atunci când le vor aduce la îndeplinire. *Libertatea, egalitatea, frățietatea* sunt cuvinte pe care mulțimea le șoptește și astăzi cu aceeași ardoare, iar drepturile omului sunt și astăzi, crezul revendicărilor celor mulți, celor slabi, celor asupriți.

Primul pas

Vinul tare și îmbălsămat, pe care l-ai turnat întâia oară în amfora ta nouă, își păstrează pentru totdeauna în porii lutului, parfumul lui ales. Din amfora ta, tu nu vei mai putea bea alt vin.

Dar, cine știe care îți este soarta?

Poate vei putea bea totdeauna din vinul tău ales, poate vei căuta viața întreagă acel vin magic căruia i-a secăt isvorul, poate vei crede o viață întreagă că bei acelaș vin, sau vei sfărâma amfora, care ți-a încătușat pe veci ființa...

Cine știe?

Tinere ia seama la primul tău pas în viață, și la întâia ta concepție despre viață!

Democrația noastră

Introducerea votului universal în țara noastră, trebuia în chip fatal să atragă masele țărănești și muncitorești în viața politică, întrucât ele obțineau prin vot o preponderanță politică în viața Statului nostru a cărui majoritate o formează, și ele nu puteau să rămână prea multă vreme în necunoștința puterii și drepturilor lor.

Oare, burghezia liberală, care a introdus dreptul de vot obștesc în Constituție, nu și-a dat seama de acest proces?

Nu ne putem închipui că ea spera să fie mai departe aservite politicii ei, clasele muncitorești, nici că ea de la început a avut gândul să falsifice libera hotărâre a maselor. Dar atunci care a fost intenția burgheziei liberale?

Într'o țară apuseană această problemă ar rămâne fără soluție. Puterea burgheziei capitaliste, care s-a decapitat singură, ar trece în mâna claselor muncitoare biruitoare. În împrejurările noastre și cu felul nostru de a lucra fără program, fără pregătire, după metoda „văzând și făcând” întrebarea noastră cere răspuns.

Conducătorii noștri burghezi s-au gândit că prin abilitate, prin folosirea instituțiilor de supt influență sa: armata, jandarmeria, justiția, va putea să treacă liniștiți prin perioada de tranziție, la capătul căreia poate fi democrația, dar poate fi și o reîntoarcere la vechile sisteme.

Viața și moartea

În interdependența universală, o neînțeleasă apropiere între lucruri sau ființe asemenea, între gânduri sau simțiri la fel, dau cristalizări de forme care variază la infinit înfățișarea haosului veșnic. Fără aceste cristalizări întregul univers s-ar fi zbatul supt coaja de granit, cenușie și monotonă, a unor stări informe cu schițări de linii pline de făgăduințe, a unor stări fără caractere, ușimitor de variate și de schimbătoare, a unor stări fără viață deși într'o veșnică mișcare lipsită de tel.

Aci poate e înțelesul și la gestului Eternului la facerea lumii, și al gestului Morții la sfărâmarea ei.

N. Ghiulea,

Profesor de Politică Socială la Universitatea din Cluj.

Participați la **marele bal** al Sindicatului Presei Române din Ardeal, în 26 Decembrie, Cluj.

SATURNALIA

In zilele cele mai scurte ale anului (17—24 Decembrie) Romanii sărbătoriau marele praznic în onoarea lui Saturn.

Era o evocare a epocii de aur, când nu se pomeniau războaie, și oamenii trăiau în cea mai deplină frățietate. Ura și gâlceava nu erau cunoscute pe pământ; nu erau stăpâni și slugi, nici bogăți și cerșitori, căci pământul revărsa din abundență bogățiile lui fără număr.

Stăpânii și sclavii cu ocazia Saturnaliilor benchetuiău, o săptămână, la aceeași masă întinsă; patricieni și cavaleri purtau tavele de argint, încărcate cu toate bunătățile din întinsul imperiu — dela Anglittera până la Nil, și dela hotarele Indiei până dincolo de columnele lui Hercule — turnând vin de Falera și Cecub în cupele sclavilor însetați de atâta robot.

In clipele aceste, oamenii își trimeteau daruri, stăpânii și sclavii aveau momente de apropiere, iluzia revenirii la vremile de aur, de sub stăpânirea bunului Saturn.

*

Asi, lumea nu mai crede — nici măcar de formă — în revenirea la epoca de aur, deși împrejurările esențiale schimbate ar îndreptăți această credință.

Cu sece ani în urmă, cine ar fi crezut, că hotarele artificiale, cari despărțeau atâtea milioane de frați, se vor năruși, ca la gestul unui vrăjitor din o mie și una de nopți?

Vai, gestul acestui vrăjitor, a fost plătit scump, cu aproape un milion de victime, ce au sângerat pe toate fronturile, spitalele și temnițele, ce se deschideau larg pentru toți vizionarii, cari aveau credința neclintită în realizarea unui vis utopic...

*

Și tată, de data asta, adevărul a fost de partea incorigibililor utopiști! Gândul și cuvântul a luat trup — și s'a sălășluit între noi.

Un chiot prelung a izbucnit dela un hotar la altul al Daciei Ferice, de pe vremuri.

Și s'au schimbat îmbrățișări și sărutări; țipete de bucurie și lacrimi...

Și s'au incins hore pe plaiuri de părtate, și opînca românească a răsbăt până în inima Budapestei.

*

Și lumea, amețită de acest triumf al armelor, a crescut că putem să ne

culcăm deacum și să dormim pe la rii biruinței.

In vâltoarea cataclismului s'au deșteptat ambiții neîntemeiate, și cei mai mulți au început să-și facă drum, cu pumnul.

Și chiotele au început să slăbească și candela sfântă a nădejdi a început să pâlpâie.

Ne punem mâna pe inimă și ne întrebăm; ce a fost; ce s'a întâmplat? S'au schimbat vremile, ne-am schimbat noi?

*

Toate aceste sunt amăgiri deșarte.

UN RĂSPUNS SCURT

Un mare istoric ungar, dl Szeffü Gyula, ne face, într-o carte nu de mult apărută, o acuzație, care nu poate rămâne fără răspuns. Incercând să analizeze istoria celor trei generații decadente ale Ungariei (Három Nemzedék, egy hanyatló kor története II. kiadás, Bud. 1922) dinaintea războiului, dl Sz. atacă și problema interesantă a raportului dintre Unguri și Români. Părerile lui Széchenyi, Kossuth, Wesselényi, pe cari ni-le prezintă, sunt îndejuns de bine cunoscute și la noi. Dar când vorbește de legislațiunea parlamentului unguresc dela 1848 surprindem următoarele constatări (pp. 222—24): „Naționalitățile nemaghiare s'au împărțit în aceeași măsură de libertățile liberale, ca și Ungurii. Cercetarea obiectivă istorică va recunoaște, că legislațiunea noastră din Aprilie a fost, pentru naționalități cu adevărat binefăcătoare. Să presupunem, că Ungurimea își fărâmițează de atunci și de bună voie, după naționalități teritoriul statului său și lasă în grija cantoanelor române, sârbești, slovace astfel formate aranjarea chestiunilor juridice private, de proprietate, comerciale etc.; din această abnegațiune ungară ar fi răsărit pentru masele naționalităților, în loc de libertate și umanitate, continuarea sau poate chiar agravarea robiei medievale. Nici Românii și nici Slovacii și Sârbii nu dispuneau de-o clasă mijlocie, care, stând pe temelul liberalismului european, ar fi putut realiza eliberarea iobăgimei, introducerea impozitelor comune și proclamarea libertății religioase, a

Oremurile s'au schimbat, dar noi rămânem aceiași.

Suntem la început, cum a spus, foarte bine, Goga.

Darurile mari ale vieții se plătesc scump.

Noi, cari am avut fericirea să vedem fluturând steagul național, pe aproape întreg cuprinsul locuț de Români, să avem și răbdarea de a complecta opera vitejilor, cari și-au vărsat sângele pentru întregirea neamului.

Să revenim, în aceste sfinte zile de Sărbători, și să ne dăm seama, că din epopeia neamului românesc, avem să scriem și noi, epigonii, câteva rânduri, chiar dacă le-am scrie cu sângele nostru...

AL. CIURA

presei și a culturii. A depune în mâna lor soarta acestor naționalități, cari se aflau în stare primitivă, ar fi însemnat, a-i arunca drept pradă ori unui sistem de state medievale ori anarhiei. Aceasta o va recunoaște oricine a studiat manifestațiunile spiritului popular la Românii din 1848 sau meștalitatea patriarhului Rajaici ori a banului Iellaici. Și dacă va exista vreodată istoriografie într'adevăr științifică română, sârbească slovacă, va recunoaște de sigur, că poporul lor a fost împărțit de instituțiile liberalismului european deja atunci, când acesta, de sine, nu s'ar fi putut ridica la un grad superior de cultură“.

Cine citește aceste constatări ale dlui Szeffü va recunoaște, că nici una din ele nu-i face onoare. Te întrebi mirat, cum poate un om de știință, căci astfel e cunoscut autorul pretutindeni, să debiteze asemenea neadevăruri și să manifeste atâta ignoranță? Căci în ce ne privește, știm bine, că acordarea libertăților amintite nu a fost un act de marimie și nici dovada unei tardive înțelepciuni politice, ci a fost, în fața evenimentelor, cari presau, o necesitate imperios dictată. Rușinea de-a fi fost ultimul stat, care a șters iobăgia țaranului, i-ar reveni, de sigur, Ungariei, dacă țarismul moscovit n'ar fi existat în Europa. Iar încât privește sinceritatea legislațiunei ungurești e suficient a ceti corespondența celor mai liberali prieteni ai naționalităților din sânul poporului maghiar, pentru a ne explica, de ce legile bune și concepute în spirit liberal au fost apli-

PROGRESE ȘTIINȚIFICE**CARIERE DE MARMORĂ**

cate, în cursul celor trei sferturi de veac, în așa chip, ca să stingă tot avântul popoarelor nemaghiare.

Istoriografia ungară, care s'a adăpat cu privire la evenimentele din anii 1848 - 49 numai din izvoarele prea puțin limpezi ale câtorva scriitori șovini, care nici o lucrare temeinică și obiectivă asupra rolului, pe care l-au îndeplinit naționalitățile nemaghiare în cursul acelor ani. Compilațiunile tendențioase ale unui I. Benedek au căzut de mult în desuetudine. Se pare deci, că dl Székfű profită de ignoranța în care oarbea istoriografia ungară, pentru a ne face să credem în a doua parte a afirmațiunilor sale cu privire la Români, Slovaci și Sârbi. Intr'adevăr democrația reprezentanților poporului român, și credința lor în necesitatea reformelor potrivite cu duhul vremii erau cu desăvârșire sincere. Bărnăușu, Iancu, Laurianu, Papiu Ilarianu, C. Romanu, Baritju și toți ceilalți din marea pleiadă dela 48 fac odată o apologie strălucită ideilor generoase ale timpului. Ei sunt purtătorii și martirii acestor idei, într'un timp, când, după justa observare alui Szabó Ervin, între Unguri, singur numai partidul lui Tancsics ar fi fost în stare să-i primească cu ideile lor progresate.

Nu voim să întindem o polemică, ce s'ar părea poate odioasă învățatului maghiar și nici nu am dori să răspundem la disprețul său cu toate dovezile, pe cari, din fericire, le poate oferi istoriografia română. Enormitatea afirmațiunilor sale lipsite de orice temelie științific o vede oricine cunoaște cât de puțin vechea Ungarie. Totuși îi reamintim un singur argument: stăpânirea română în Ardeal a știut să înfăptuiască deja până acum două din marile reforme anunțate la 1848: reforma agrară și electorală, cari au fost escamotate de generațiile pseudo-liberale și pe cari oligarhia ungară nu le acordă nici astăzi cetățenilor săi acum toți cu buze maghiare.

Silviu Dragomir

Expunere detaliată a curentelor filozofiei pedagogice germane găsiți în

Dr. PETRU ILCUȘ;

Idei și personalități din pedagogia modernă

Librăria Ardealul, Cluj. Prețul 25 lei

Elementul de lux în sculptură și arhitectură din timpuri vechi până în zilele noastre, ca material prim, îl subministrează piatra de marmoră. Anticii o cunoșteau foarte bine. Dela ei derivă numirea „marmarein”, sinonim cu a „sclipi”. Din evul vechiu, o rămas celebră vestita marmoră de „Pentelikon”, din munții Brilettos — peninsula Attica — din care sa clădit orașul Pentele. Recordul îl deține totuși marmora din insula Paros, — archipelagul Eladei — de culoare albă, pală, cu nuanțări de tonuri, calde, moi, discrete. Mai târziu civilizația romană, cu începutul de cultură al artelor plastice în imperiul roman, scoate la suprafață, vestita marmoră de Carrara — albă ca zahărul — din regiunea de nord-vest a Italiei de astăzi, în apropierea țărmului mării Ligurice. Din carierele lungi de 18 km. de lângă orașul Carrara, se exploata până la căderea imperiului roman, celebra „marmor lunense”, tot atât de apreciată și în zilele noastre. Piatra de marmoră cu tot elementul aristocrat, pe care-l aduce în lumea democratică a pietrilor de construcție, are o origine tot așa de modestă. Soră bună cu piatra de var, calcarul, având aceeași compoziție chimică, un carbonat de calciu (Ca CO₃). Piatra de var este așa de răspândită în natură, — din îngrămădirile căreia chiar în țara noastră — s'au individualizat cele mai bizare plasmuri, din cari se sintetizează elementul pitoresc și grandios al Bucegilor, al munților Bihorului, Semenicolui și Almașului, al văii Arieșului și al Carpaților nordici maramureșeni. Această piatră, în istoria unor științe, a provocat o adevărată revoluție. Pietrii de var își datorește existența, știința Cristalografiei, studiul eleganței, simetriei, și armoniei, pe care ni-l desfășoară curioasa lume a cristalelor. Părintele Cristalografiei abatele René Hauy în 1784, bazat pe însușirile Calcitei — piatra de var cristalizată — reliefează noțiunea de cristal, generalizând-o în opoziție cu mitologicul „Krystallos” al celor vechi sub care se înțelegea, lacrimile pietrificate ale zeilor, și pe care mai târziu ceva naturalistul roman Gaius Plinius Secundus, — referindu-se la Cuarțul cristalizat — îl consideră ca apă solidificată, după ce se întâlnește în creierul munților „ubi maximae hibernae nives regunt”.

În anul 1669 Erasmus Bartholinus, studiind cristale de Calcită, varietatea numită „spat de Islanda”, descoperi fenomenul dublei refracții, producând o adevărată revoluție în studiul fizicei optice, anunțându-l lumii științifice contemporane, sub titlul „*experimenta crystalli islandici disdioclastici,*

quibus mira et insolita refractio detegitur”. Havniae 1669.

Astfel piatra de var, devine — mineralul ce a însemnat pagini istorice în evoluția studiului Mineralogiei.

În natură obvine, în cele mai variate forme — a stării cristaline și amorfe. Într'o colecție de minerale — instinctiv ochiul privitorului este atras, de galeria cu un șir nesfârșit de forme de exteriorizare — ale mineralelor din seria pietrii de var — al căror număr — ca formă și plasmuri de combinații, atinge cifra de 2544 de varietăți cristalografice bine individualizate. Incepând dela Romboedri și Scalenodri, de-o finețe arhitectonică — ca simetrie și ansamblu de regularitate — nelimitată încă de mână omenească — până la concrețiile sferice de-o perfecțiune rară — întâlnești totul, ce-ți poate oferi natura, în capriciosul ei joc de exteriorizare al substanței minerale. Nu mai puțin interesantă este originea pietrii de var. Clădită pe funduri de oceane, sau în mări calde mai puțin adânci și agitate de valuri, din munca miliardelor ființe din neamul Coralilor, Gasteropodelor (melcilor) și Echinodermelor — prin jocul forțelor epigenetice (de înălțare și coborâre pe verticală) este înălțată la suprafață sub formă de munți, eternizând pentru vremuri geologice, originea sa marină. Încelestată apoi de forțele orogenetice (de încrețire cu formare de munți) sau pătrunsă de fierbințala mistuitoare — a lavelor vulcanice în erupțiune, este presată — topită chiar până la recristalizare, transformându-se în marmoră. Astfel calcarul comun — piatra de var — primind o structură grăunțoasă, formată din indivizi cristalini — cu reflexe lucii, desăvârșește mantaua de elegantă și nobleță, în care își exteriorizează fastul de frumusețe marmora. Originea organică a pietrii de var și a varietăților sale, o exprimă așa de plastic naturalistul roman Plinius, (mort la 79 d. Cristos cu ocazia erupțiunii vezuviului, asfixiat de gazuri de sulf în portul Stabia) prin clasică formulă: „*omnis calx e vivo*”.

Marmoră ca și piatra de var, se exploatează în cariere, tăiată în plăci sau blocuri fasonate, cu ferestrăul cu fir de oțel, supusă ulterior procedului de șlefuire și lustruire. Ca ansamblu de colori, se întâlnește în nuanțe albe, roșii, roze, vineții, cărămizii, galbene, sure, negre — cu reflexe lucii, după natura impurităților argiloase, bituminoase, și fersiginoase, pe cari le conține. Coloarea fixează valoarea marmorei ca preț — imprimându-i tonuri calde, moi, sau rigide. Pământul frumoasei noastre patrii, nu este desmoștenit nici de această comoară.

Din contră țara noastră este foarte bogată în varietăți de marmoră, cari nu numai că rivalizează cu varietățile analoge ale altor țări, ci în multe cazuri, sunt chiar superioare. Se amintim numai marmora albă, rivalizând cu cea de Carrara, din județul Ciuc de lângă localitățile: Lăzarea, Voșlăbeni.

În Carășeverin la Ruschița, Luncani, Căprioara, Ormeniș se întâlnesc cariere de marmoră, roză, roșcată, albă gălbue, roșie-carneol, de toată frumusețea. În județul Bihor, la Vascău, Câmp obvin cariere de marmoră roșie-intunecată, iar lângă localitatea: Chișcău frumoasa varietate albă gălbue — cu tonuri calde moi — discrete, care a stors admirația arhitecților străini, autorizați cu restaurarea, orașului Cairo, în tranșacțiunile lor de comandă de material străin. În Maramureș lângă Vișeu de sus în valea Gurguiata, se întâlnesc marmore roșii carneole, verzi-surii cu pete roșii, iar la Nădrag și Poieni în Carășeverin, marmore rubanate, și varietăți multicolore în mozaic. Să menționăm frumoasele varietăți de marmoră roșie-cărămizie din valea pârăului Hăsdate, de lângă Turda, draperizată cu pete alb-circulare, eliptice, dantelate. Este vestita marmoră cu Hyppuriji bivalve (scoice) din neamul Rudistiilor ce au trăit odinioară în mările mezozoice.

În general, dacă menționăm încă carierele de calcar marmorean sau de calcar-compacte, utilizate atât în industria vârrilor și a cimentului cât și la prepararea apelor sifonate, servind în același timp ca admirabil material pentru construcții, numărul acestor cariere trece peste cifra de 200. Despre o industrie actuală a pietii de marmoră, la noi în țară, nici un putem vorbi. Inceputurile de exploatare, ce s'au făcut în trecut la Hăsdate cu capital și material tehnic italian, este un paleativ numai în direcția de valorizare a acestor bogății. Cunoașterea lor chiar și din o expunere sumară, pe lângă avantajul practic că asigură materialul din care se va înfrumuseța ca mâine orașele noastre și se vor ridica monumente de artă ne mai oferă prilejul de a cunoaște o nouă latură de bogăție și frumuseță a solului țării românești.

Frumusețile naturale, plac tocmai prin valoarea lor obiectivă, sintetizând frumosul desinteresat. Iar când ele se resfrâng asupra locului de care suntem legați sufletește, contribuie la o fericită armonizare a stărilor noastre sufletești și a interesului pe care-l datorăm țării noastre.

Victor Lățiu,
profesor.

Redacția și administrația revistei
SOCIETATEA DE MAINE

sunt instalate în palatul Camerii
de Comerț din Cluj (nr. 115 și 116).
— Ore de birou zilnic 14—16. —

PETRECKERILE COPIILOR*)

Dacă, pentru copiii a căror muncă a fost exploatată s'au luat măsurile legale de ocrotire și de ajutor, atât din punct de vedere igienic cât și social, pe cari le-am studiat, nu este mai puțin urgent ca să se ia măsuri și pentru petreckerile copiilor, din aceleași puncte de vederi.

Căci dacă munca, în condiții neigienice, devine vătămătoare pentru copil și amenință rasa cu degenerare, nu e mai puțin adevărat că și petreckerile, mai ales cele neigienice și imorale pot avea urmări rele atât individual pentru copii, cât și colectiv, pentru societate. Firește, ni s'ar putea obiecta, că în epoca noastră de ocrotiri și de legislații a copiilor, voim să cenzurăm și petreckerile! Fără îndoială, tocmai ca un semn de ocrotire a copiilor.

Unele familii sunt neștiutoare de relele urmări ale petreckerilor neigienice, atât pentru trupul cât și pentru sufletul copiilor lor. Dar altele, n'ar fi atât de ignorante, pe cât trăiesc într'o concepție greșită a datoriiilor lor.

Pentru a putea petrece ei, chiar cu sacrificiul copiilor lor, fac totul, îngăduie totul! Și cu toate acestea, copiii trebuiesc ocrotiți și de ignoranța unora și de slăbiciunea altora.

Nu mai vorbesc de a treia categorie — absența totală a familiei, unde lipsește și diriguirea și controlul asupra copiilor, căci această problemă am studiat-o. Dar și pentru această categorie de „copii ai nimănui“, trebuie să intervie societatea și ea trebuie să reglementeze ocrotirea lor. Printre petreckerile răufăcătoare pentru copii este și teatrul. Vorbim, în două sensuri, de teatru.

Teatrul în sensul bun, adică unde se joacă piese de valoare artistică, cari pot fi însă premature pentru copii, și teatrul, în sensul rău al cuvântului, adică unde se joacă piese fără valoare artistică, cari dacă pot fi văzute pentru anumite motive de adulți, ele nu trebuiesc sub nici un motiv să fie văzute de copii — și tinerii mai jos de o anumită etate. Cele mai multe piese, mai ales moderne, desfășoară peripeții din viața sexuală a familiilor, sau chiar din conflictele de sentimente, cari însă nu pot fi văzute la orice etate, fără

o influență rea asupra nervilor și mai ales asupra imaginații copiilor și tineretului de amândouă sexele.

Dar aici părinții, își fac un raționament fals.

Ei își zic: copiii nu înțeleg ce se joacă pe scenă. Atunci, i-am întrebat: pentru ce îi duc la teatru? Căci copilul trebuie învățat să înțeleagă tot ceea ce vede și aude. Cel puțin, așa îi cere școala pentru atâtea lucruri. Ca să petreacă? Dar tocmai acest lucru este o greșală, care are și o altă latură rea. Copiii, de fapt, dacă nu înțeleg la o anumită etate, unele taine ale vieții ce se desfășoară în fața lor la un moment dat pe scenă, vor înțelege odată mai târziu, subț imboldul unei imaginații fierbinți și atunci vor altera realitatea. Mai târziu, prin urmare, nu imediat efectele lucrurilor văzute și auzite la teatru în aparență sau în realitate neînțelese, își vor produce roadele lor răufăcătoare.

Dar faptul de a sta până noaptea târziu într'un loc aglomerat de lume, subț excitațiile luminii artificiale și așa destul de răufăcătoare pentru copii, de a trece prin emoțiile sguđuitoare ale strigătelor, plânsului și râsului artiștilor, nu este oare și el un destul de mare rău pentru nervii copiilor? Și nu găsim că suntem cu toții destul de nervoși, de la războiul incoace?

Măsurile de îndreptare sunt luate de mult, în alte părți. Din ordinele polițienești și din regulamentele teatrelor li este interzisă copiilor intrarea la teatru, subț o anumită etate, — în genere 16 ani — la piesele despre cari afișele nu scriu că sunt pentru copii sau tineri. Aceasta, atât pentru fete cât și pentru băieți. Publicul este înștiințat cu avise tipărite în sensul acesta.

În schimb, toate teatrele din alte țări și-au fixat zilele lor de reprezentății, cu piesele pentru copii, mai ales pentru școlari. O comisie compusă din directorii de teatre și din reprezentanții corpului didactic, stabilește odată pe an acest lucru.

Și în țara noastră ni-ar trebui de urgență, atât o strictă oprire din partea direcțiilor teatrelor, în unire cu autoritățile școlare și polițienești, a intrării copiilor subț o anumită etate, în teatre, — cât și o sistematică organizare a pieselor și reprezentațiilor consacrate pentru copii și școlari.

*) Din *Iglina Școlarului*, care a apărut decurând, de Vladimir Ghidionescu profesor universitar, Cluj, „Ardealul“, 1924. Lei 45.

PROBLEMA MANUALELOR UNIVERSITARE

Căci, nu trebuie să facem numai pedagogie negativă, adică să procedăm numai cu opriri și împiedicări, în asemenea materie.

Copilul este activ și noi trebuie să-i dăm posibilități de a se distra și instrui în chip folositor. Aceasta trebuie s'o știe atât școala cât și familia. Pentru aceste motive, am văzu că sporturile, cercetășia și alte forme de asociații și activități distractive pentru copii li sânt de mare folos, fiindcă li canalizează energia în înțelesul bun al cuvântului, mai ales când la ele participă și profesorii, în afară de orele de clasă.

Dar nimic nu este mai dăunător în vremea noastră de civilizație rafinată, pentru sănătatea fizică și morală a copiilor, decât invenția cea mai frumoasă, pusă în serviciul cel mai urât. Vorbim de cinematografe.

Așa cum se practică astăzi în comerț, ele sunt adevărații autori ai atâtor fapte rele și imorale ale copiilor noștri. Cinematograful este autorul atâtor spargerii, excocherii, sinucideri și crime. În fiecare zi, gazetele ne înregistrează manifestațiuni de felul acesta, vădit datorate influenței cinematografelor. Mi s'a întâmplat să văd într'o școală primară din București, o fetiță care avea mereu obsesia ideii și plăcerii de a se arunca sub tren și de a muri într'o asemenea atitudine. Familia și școala nu o puteau readuce de la acest gând și toți o păzeau. De unde această obsesiune histerică? De la cinematografele din București! A spus-o fetița singură!

Și totuși, ce servicii ar putea să aducă cinematograful, atât ca auxiliar al învățământului cât și ca mijloc de distracție, dacă ar fi pus în folosul binelui. Ar fi timpul să se interprindă și la noi o mișcare de reacție mai serioasă, căci constatăm unii pași, dar prea timizi.

Cu câțiva ani înainte de războiul mondial, Asociația corpului didactic din orașul Hamburg, năzuia să oblige cinematografele la cenzura lor. Proprietarii au dat în judecată corpul didactic. Dar până la ultima instanță judiciară corpul didactic a câștigat cauza. — Cinematografele au trebuit să capituleze.

Vladimir Ghidionescu,
prof. universitar Cluj.

Crăciunule, ziua mare, în care — cum ne spune troparul — a răsarit lumii lumina cunoștinței. În preajma acestor sărbători problema manualelor universitare prin care pentru multă lume ar răsări lumina cunoștințelor, cere să fie amintită între problemele, cari așteaptă o cât mai grabnică rezolvire.

Manualele universitare nu sunt manuale în înțelesul strict al cuvântului. Ele sunt mai mult enciclopedii ale unei discipline, ale unui ram de știință, în cari pe lângă datele de știință pozitivă, mai găsim frământările personalităților care le-a scris, păreri și chiar nedumeriri ale autorilor, încercări de a da o mai clară sistematizare și expunere a problemelor pe cari știința le pune la ordinea zilei. În aceste manuale studentul va găsi un schelet de știință pozitivă, de date ce trebuie să le cunoască, elementele unei discipline îmbrăcate în concepția și felul de a vedea al autorului.

Autorul unui manual de școală secundară va trata materia programei analitice cât se poate mai clar, mai metodic, eliminând tot ce poate fi discutabil, tot ce nu este cert, tot ce este individual și — cum prea adeseori găsim în manualele școlare — alungând ori ce avânt, ori ce poezie, ori ce dram de insuflețire pentru vre-o problemă științifică. — Manualul școlarelor secundare este, dacă vrem să o spunem sunt, o explicare a programei analitice dată de minister. Manualul universitar este al profesorului care se adresează și pune în mâinile studenților săi o primă și individuală introducere în știința pe care o propoveduește de pe catedră. În el nu sunt restricțiuni programatice. Autorul lui este liber ca în cadrul metodelor de cercetare ale științei, la al cărei altar servește, să spună toate așa cum le simte, cum le vede, cum voește să le împărtășească și altora. Singura cerință este ca în manual studentul să aibă un schelet, pe care va putea broda tot ce aude la cursuri și tot ce poate ceti în revistele de specialitate.

Manualele școlare, ori cât ar fi ele de bune, după un timp oarecare, și mai ales după moartea autorilor lor — la noi, câte odată, după căderea dela putere a autorilor — sunt scoase din uz de alte cărți, scrise de alții, cari înfățișează altfel problemele științifice dela ordinea zilei. Manualul universitar nu are

nici trăinicia manualelor secundare. Progresele științei, nouile descoperiri pot să le învechească în câțiva ani de zile. Manualele nu au trăinicia operelor științifice originale, cari pot fi tot așa de vecinice ca și adevăratele opere de artă. (Teoremele lui Pitagora și legile lui Newton sunt mai cunoscute decât poeziile contemporanilor lor). Manualele sunt vremelnice grupări ale faptelor și datelor cari stau la baza unei științe.

Cu toate acestea manualele universitare au o mare importanță. Ele grupează materia unei discipline așa ca să reoglindescă și ultimile descoperiri ale științelor, ele fixează nomenclatura științifică și o popularizează, armonizează limba științifică, limpezesc noțiunile, pun la îndemâna studenților și a publicului iubitor de știință și descoperirile științifice o scurtă și clară enciclopedie, și dau material istoriografului de mâine, care va cerca să străbată frământările și gândirea zilei de astăzi. La noi manualele universitare ar avea o mai mare importanță decât în străinătate. În apus apar în fiecare an mii de manuale; la noi, cu toate că studenții noștri nu cunosc limbile străine și nu pot plăti cărțile din Apus, rar dacă apare câte un primfascicol din un manual, ca în urmă să nu mai poată apărea restul manuscrisului.

E de mirare că universitățile românești, cu savanți al căror renume a trecut de mult granițele țării, nu au manualele universitare necesare. Cauza acestui fapt cred că se poate explica în parte prin libertatea care se dă autorului la scrierea unui manual universitar, de altă parte prin greutatea specifice împrejurărilor din trecut la editarea unor astfel de cărți.

În dragostea sa pentru toate lucrurile de amănunt cari aparțin științei sale, autorul adeseori nu mai discernce ce este important de ceea ce este mai puțin important. Și nici nu se poate face aceasta distincție, căci ceea ce este pentru o direcție este de puțină importanță, poate fi de importanță fundamentală pentru o altă direcție a aceleiaș științe. Mai ales cei cari se închină „stelor” științei și învață dela ele, îndată ce apare vre-un manual care nu se închină măestului lor, pornesc lupta irodiană în contra noului autor. Câteva exemple din trecut și mai ales câteva bărfeli din present fac pe

profesori să asculte poveștile lui Horațiu și să țină sub lacăt 9 ani manuscrisele, ca după 9 ani să fie refăcute în conformitate cu progresele științei, și să le așeze din nou alți 9 ani sub lacăt. Căci este atât de ușor să confunzi rostul unui manual cerut de studenți cu menirea unei opere științifice originale care se adresează lumii științifice. E atât de ușor să schimbi pe profesorul cu omul de știință!

Adoua cauză este faptul, că manualele universitare, cari trebuie să țină seamă de progresul continuu al științei, nu pot fi cărți cari rămân cu anii în rafturile librarilor. Universitățile au avut în trecut prea puțini studenți, manualele prea puțini cumpărători, și mai ales prea puțini editori. Puținii studenții cumpărau mai bucuos cărțile străine apărute în același an și cu prețul jumătate al cărților ce se tipăreau la noi.

Ceea ce nu se putea face eri, nu mai avem voie să nu facem astăzi, când țara mărită are nevoie de tot felul de îndrumări. Ministerul Instrucțiunii publice a înțeles importanța manualelor universitare și a pus la dispoziția universităților fonduri de câteva sute de mii pentru nevoile mari ale țării. Dar oare societatea, care la apelul unui ziar a colectat milioane pentru hrana trupească a studențimei noastre, nu crede că s'ar putea face ceva asemănător și pentru hrana sufletească a studenților? Mai ales că editarea acestor manuale după un timp și-ar reîntoarce banii investiți.

Astăzi studenții, în lipsa unor manuale, editează ei singuri, cu cheltueli enorme, cursuri litografiate — în care fiecare pagină costă 5—10 lei — ca să aibă din ce se prepara, să aibă o călăuză în studiile lor.

Altfel cu greu va răsări lumii lumina cunoștinței.

Să ne întrebăm de sărbători, de ce nu s'ar mai da și astăzi stele călăuzitoare bieților magi ai zilelor noastre: studenților universitari?

Victor Stanciu,
profesor la Univ. din Cluj.

A apărut (50 lei) lucrarea

MUNCA INDUSTRIALĂ

de ing. Fl. Sulațiu, tratând chestiuni de actualitate din industria modernă

FRUMUSEȚEA FIZICĂ ÎN BIOLOGIA SOCIALĂ

După Herbert Spencer instinctul este un reflex complex, dominat de o potențialitate ereditară, de care se poate emancipa prin influența unor factori din afară. Această emancipare se manifestă la început prin acte stângace, pe cari numai obicinuița îndelungată și îndrumarea le poate perfecționa. În ceace privește ordinea evolutivă mai întâi se evidențiază instinctele privitoare la conservarea individuală; instinctele cari privesc conservarea speciei — cum este instinctul sexual, legat intim de vârsta adultă — se manifestă mai târziu și joacă un rol extrem de important în viața individului și a colectivităților.

Instinctul sexual este unul din cele mai viguroase motoare ale progresului omenirii. El naște din viață și dă viață, asigurând perpetuarea speciei. Un individ care din considerațiuni ascetice refuză să se ridice la conștiința energiilor, cari se desfășoară din instinctul sexual, nu poate avea nici noțiunea dreptului care-i permite să se înalțe pe cea mai superioară treaptă din ordinul primatelor. Dela Platon la Darwin și dela Nietzsche la Freud arta și viața este un imn sublim închinat lui Eros. Arta care ocolește cele mai trainice manifestațiuni ale forțelor umanității scoboară și degradează valoarea vieții, iar morala lipsită de înțelegerea puterii creatoare este anemică și destinată unei morți precoce. Iată pentru ce preaslăvim acei factori exteriori cari promovează validitatea instinctului sexual. Este incontestabil că cea mai puternică atracție sexuală o determină aparența de forță, de sănătate și de frumusețe fizică. Aceste considerații sunt aplicabile ambelor sexe, în cele următoare însă vom avea în vedere mai ales exigențele genului masculin, întrucât bărbatul este elementul activ în actul de reproducere.

Printr'un înalt ideal de echitate socială întotdeauna s'a afirmat o invariabilă lege a evoluției, care ne arată, că rasele cele mai bine înzestrate din punct de vedere fizic și intelectual au dominat și au înglobat rasele inferioare. Acest principiu a ghidat nu numai evoluția umanității ci și a organismelor celor mai de jos din scara zoologică. În specia umană procesul acesta s'a făcut într'un timp foarte îndelungat, în mod inconștient. Elementele neaple pentru reproducere au fost eliminate, valorificându-se indivizii cu calități fizice superioare prin selecțiune naturală sau mai precis prin selecțiune sexuală. Bray spune (Du beau, Essai sur l'origine et l'évolution du sentiment esthétique, Paris 1901) că, la organismele superioare concurența vitală, sub forma sa sexuală, este principalul, dacă nu unicul izvor de frumusețe. Fără îndoială că

la multe specii, selecțiunea sexuală se face prin forța brutală, însă exemple cu mult mai numeroase ne arată, că factorii determinanți incontestabili în această luptă sunt anumite elemente ale frumuseții fizice. Legile concurenței erotice — preconizate de Darwin, confirmă acest lucru.

În scara animală întâlnim numeroase exemple, cari întăresc afirmațiunea de mai sus: indivizii masculi prezintă diferite decururi seducătoare, cari apar numai în epoca de reproducție și dispar după ce actul vital s'a consumat. Paserile cântărește fac exhibițiuni vocale artistice (priveghitoarea primăvara) cari coincid cu timpul destinat activității procreatoare și nu depășesc această perioadă de timp. Exemplele de această natură sunt ne-numărate și toate pledează în favoarea axiomei că frumusețea este un puternic excitant sexual și garanția calităților cari pot asigura perpetuarea speciei în condiții cât mai bune.

Noțiunea de frumusețe e foarte relativă și trebuie legată de tipul ideal al rasei respective: altcun am cădea în absurd. Ceace pentru Hotenotoși constituie prototipul frumuseții feminine (Desvoltarea exagerată a mamelilor) la noi este privit ca o notă disarmonică în echilibrul estetic al desvoltării corporale. Chiar în cadrele aceleiaș rase aprecierile variază foarte mult dar fără a se depărta în mod simțitor de tipul ideal. Forma plină, pielea curată și sănătoasă, o voce melodioasă și niște trăsături regulate exercită o influență pozitivă asupra bărbatului. Femeia care nu întrunește aceste calități, va fi întotdeauna într'o inferioritate vădită, chiar în condiții de superioritate intelectuală.

Frumusețea fizică a servit ca criteriu în transacțiile cu material uman la unele popoare inferioare. Acolo unde poziția femeii în societate este mai civilizată și nu există sistemul barbar al comerțului de carne vie, acest negoț este înlocuit cu un fel de cumpărare inversă; practică la cele mai multe popoare civilizate: Astăzi părinții cumpără băbași pentru propriile lor fete cu ajutorul dotei. Dacă o fată fără dotă nu posedă note atracțioase fizice destul de remarcabile riscă să rămână nemăritată. Și din contră: fete cu cari natura a fost mai puțin darnică fac uniri matrimoniale excelente, atunci când în loc de calități fizice aduc un aport material considerabil. Aceasta e situația lamentabilă a secolui nostru de materialism exagerat, în cari legăturile conjugale au la bază — în majoritatea cazurilor — considerațiuni meschine de ordin pur pecuniar.

Noțiunea de frumusețe fizică nu este legată numai de tabloul estetic

CRONICA ARTISTICĂ

oferit de trăsăturile regulate ale feții, ci implică în sine și anumite condiții de armonie și flexibilitate musculară a întregului corp.

Armonia formelor și a liniilor din cari rezultă grația corpului feminin e condiționată de dezvoltarea proporțională a diferitelor grupuri musculare. Majoritatea femeilor tinde să aibă un corp svelt — tip care astăzi întrunește cele mai multe sufragii — și sunt torturate de grija proporțiilor pe cari le iau din cauza cantității considerabile de grăsime, care se depune sub piele și care dă corpului un aspect puțin asemănător cu notele caracteristice ale clasice Venus din Milo. Odată grăsimea instalată, pentru a remedia răul femeile se martirizează zi și noapte încercând un regim alimentar insuportabil sau făcând exerciții fizice exagerate, cari dacă sunt în stare să readucă corpul la normal, aceasta se face numai cu sacrificiul tegumentelor, cari odată relaxate din cauza depozitelor subcutanate de grăsime își pierd elasticitatea fiziologică și nu mai pot reveni la suplețea și frăgezimea normală. O cură brutală de slăbire poate produce tulburări profunde în întregul organism, privat în mod brusc de straturile de grăsime, menite să îmbine pe de o parte organe interne importante, iar pe de altă parte să dea rotundimea estetică a formelor exterioare. Pentru a nu trebui să apeleze la astfel de remedii drastice, femeile vor face uz de exerciții fizice permanente și raționale, pentru a împiedeca dezvoltarea exagerată a grăsimii inestetice și insalubre, păstrând în același timp elasticitatea juvenilă a corpului și împingând cât mai departe scadența senilității.

Dacă la noi sporturile sunt încă apanajul aproape exclusiv al bărbatului, sperăm că mișcarea sportivă va câștiga aderenți și în rândurile sexului feminin, care nu trebuie să uite, că lupta pe care o duce pentru emanciparea intelectuală este inegală dacă nu e acompaniată de educația fizică, căreia suntem datorii să-i dăm locul meritat alături de educația morală și intelectuală. Numai din această trinitate educativă putem spera un revirement al generațiilor viitoare, cari — dupăcum ne ordonă o supremă lege înscrisă în conștiința națională — trebuie zămislite în cele mai bune condiții fizice și morale. Aceasta nu este numai o datorie morală ci și cel mai categoric avertisment vital al igienei naționale.

Dr. Aurel Voina

Dr. N. POPOLIȚĂ

MEDIC OPERATOR

specialist în boli de nas, gât și urechi

Cluj, Piața Unirii Nr. 13.

Candida

Piesă în 3 acte de Bernard Shaw

Lipsa de aplauze care a însoțit lăsarea cortinei la încheierea reprezentării acestei premiere a dovedit, cred, judecata spectatorilor despre această piesă. O piesă neizbutită. Vorbesc întâi despre piesă.

Morell, un pastor, este un devotat al slujbei sale preoțești, și'n teorie și'n practică, și-un sincer iubitor al soției sale Candida. Un anumit Marchbawks, tinăr de 20 de ani, naiv, timid și fără niciun echilibru sufleteș, căruia sufletul iubitor de oameni al pastorului i-a îngăduit intrarea în casa sa, se îndrăgostește de Candida, soția pastorului. În zăpăceala dragostei sale crede că pastorul nu iubește destul și nici cum trebuie pe Candida, care ar fi vrednică de altă dragoste, mai ideală, mai poetică, și se crede pe sine vrednic de iubirea Candidei, pentru-că numai el o iubește într'adevăr. Frământarea aceasta sufletească o mărturisește și pastorului. Acesta îl ia, la început, drept ce este, un naiv, dar purtarea plină de bunătațe și de duioșie a Candidei față de Marchbawks, trezește în sufletul pastorului îndoială în iubirea Candidei pentru el. Și-o invită să aleagă, între el și între Marchbawks. Candida alege și-l alege pe el, iar Marchbawks pleacă . . . pe drumul privilegiului, unde-l va duce iubirea lui naufragiată.

Pre cum vedem, ca să înțelegem cu-prinsul acestei piese n'avem lipsă să amintim numele lui Burghess, socrul pastorului, un precupeț, nici al Proserpenei, o dactilografă a pastorului, și nici al lui Mill, un ajutor de preoție al pastorului. Și într'adevăr. Ființa sufletească a acestora e așa de streină, în orice caz așa de îndiferentă față de cuprinsul piesei și lămurirea concepției ei, încât nu numai că nu-i simțim necesari, că nu le așteptăm nici odată apariția, ba din contră, apariția lor ne tulbură atenția cerută stăruitor de concepția acestei piese spre un singur punct: lămurirea crizei sufletești a celor trei: Morell, Candida și Marchbawks. Căci numai din limpezirea acestei crize sufletești trăiește această piesă. Tot ce e afară de ea, e balast. În această piesă găsim destul, actul întâi cu neînțelegerile dintre pastor și socrul său, este, din pricina aceasta așa de streină de ceace, se va desvolta în actele următoare. Pentru caracterizarea devotamentului preoțesc al pastorului erau deajuns mult mai puține scene, iar firea socrului nu merită atâta stăruință. Sufletul nostru nu întreabă nici odată după el. Tot asemenea scenele în cari figurează Mill și Proserpina multe sunt zadarnice și plictisesc.

Dealtăparte centrul acestei piese, lămurirea crizei sufletești a celor trei amintiți mai sus, ne pasionează mai puțin decât se cere dela o piesă care ar vrea să se susțină prin subtile conflicte sufletești, pentru-că motivele cari trezesc aceste conflicte din piesa aceasta sunt inventate de-o fantazie ce n'a mai ținut seamă de verosimilitate. Să ne închipuim, mă rog, un tinăr de 20 de ani îndrăgostit de femeia unui pastor dânc serios, să-l ascultăm mărturisind acestuia dragostea sa pentru nevasta lui, și să i-o pretindă, pentru-că el, chipurile, n'ar iubi-o destul de ideal . . . și vom avea toată atmosfera sufletească din care se hrănește centrul piesei Candida!! cel puțin dacă s'ar desvolta o comedie!!

Oricât de raționalist ar fi un „pastor“, e totuși om și sufletul lui pretinde să fie înfățișat cu caracter general uman, numai cu cât îi place unui raționalist modern.

(Câtă artă desăvârșită pune Ibsen în analizarea sufletului pastorului Rosmer — din Rosmersholm! — aceasta o amintesc între paranteze, pentru-că și — acolo e vorba de-o piesă care trăește exclusiv din rezolvirea unei subtile crize sufletești!)

Și-atunci să nu se mire nimeni dacă publicul nu s'a emoționat Marți seara. *Di Psatta* (pastorul Morell) a creat deplin ființa potolită și raționalistă a pastorului. Fără storfări și fără de-a urmări efecte, a izbutit să nuanțeze toate momentele sufletești de calmitate reținută și de revoltă care cerea să-l fure câte-odată. I-aș, cere însă o mai multă și-o mai variată mimică a mușchilor feții. Dsa a concentrat asupra d-sale toată atențiunea simpatică; aceasta și prin rol, dar și prin interpretare. Lucsul acesta nu-l pot spune despre *Di Braborescu* (Marchbawks). Las, că și rolul a fost imposibil, dar l-a mai făcut și d-sa prin acea galopare a replicelor, și prin acea nuanțare subtilă a vocii care trada nu nesinceritate, ci joc, executat cu multă atenție. (aici mă obsedează rolul d-sale din *Strigoii*. Acelaș, acelaș, acelaș!) *Dșoara Cronvald* (Candida), a cucerit prin intimitatea sufletească pe care a reliefat-o întreagă, totdeauna fără greș. Și-a trăit rolul din plinul sufletului.

Bogăția darurilor materiale pentru scenă ale acestei artiste fără să-i lipsească și cele spirituale, o indică, cu încredere, pentru roluri complexe, cari cer căldură în voce, naturaleță și-o atmosferă de tragic. Numai vorbe bune pot spune și despre *Di Vasilescu* (socrul Burghess), Deasemenea despre *Di Șerban* (Mill) și *Dna Bănuțiu* (Prose pina, dactilografă) *Dna Bănuțiu* ar putea da prilej de vorbă . . . să-i zicem rea, prin felul cum rostește sunetele. Reținem încă această observație pentru roluri mai extinse. G. Șerban, prof.

Dela Alba-Iulia

primesc un Anuar al liceului „Mihai-Viteazul“. Și restoiindu-l, zic: Cum întâmplarea ica loc prevederei, se vede și aici! Căci a fost întâmplare, ca tocmai în orașul lui Mihai școala românească să capete puteri idealiste, care înțeleg cum se vorbește la umbra numelui lui; care simt în mare. Domnul Ioan Sandu își dublează istoria cu idei filosofice în forme poetice (Guyau); cunoaște prezentul, ale cărui ideale le propagă, ca și trecutul, ale cărui mărimi le descrie (Cantemir!). Domnul Horia Teculescu espune bogat partea de inimă ce-a pus-o și a crescut-o literatura română în slujba ideii de unire politică a neamului. Lângă cei doi moderniști îi șade bine dlui Zeflean să aducă aminte de epoca romană, arătând și explicând descoperiri. La Alba-Iulia avem deci străjeri ai românismului întărit științificește. Nu ne 'ndoim că cei trei nu sunt singuri, ci n' fruntea unui colegiu — căruia-i doresc a fi sacru în cele sacre. Înainte! G. B. D.

POLITICA NOASTRĂ FAȚĂ DE RUSIA ȘI CURENTUL INTERVENȚIONIST ANTI-BOLȘEVIC

— Cu prilejul restituirii flotel Wrangheliste de către guvernul francez —

Un fapt politic internațional de covârșitoare importanță s'a petrecut zilele acestea ca o urmare imediată și neașteptată — după desmintirea din August trecut dată primului svon — a recunoașterii guvernului sovietic de către Franța. Este vorba de restituirea flotei rusești, internată la Bizerta (Tunisia) după ce încercările de restaurare monarhistă în Rusia, sub conducerea gen. Wrangel, au căzut definitiv cu tot sprijinul Franței și al altora.

Prin acest simplu fapt, echilibrul forțelor navale din Marea Neagră a fost cu desăvârșire răsturnat, căci adăugându-i-se unitățile din fosta flotă wranghelistă, flota bolșevicilor față de toți ceilalți riverani laolaltă capătă o supremație necontestată.

Nu-i prea greu de ghicit consecințele ce decurg pentru liniștea și siguranța graniței răsăritene cât și a țărmlui nostru maritim în cazul unui eventual conflict armat cu vecinii așa de supărători dela Est.

Dar întrucât faptul s'a produs cu nesocotirea protestărilor noastre și ale altora ¹⁾ și întrucât el se putea preveni printr'o politică de prevedere întemeiată pe principiul fundamental al reciprocității în relațiile internaționale, se cuvine să stabilim oarecare responsabilități pe seama guvernărilor dela 1919 până astăzi.

In serviciul politicii anti-bolșevice...

Când a izbucnit revoluția la Petrograd și apoi s'a întins cu iuteala proprie epidemiilor sociale, aliații occidentali au înțeles repede că nu mai aveau nimic de așteptat dela marele aliat din Răsărit pe care, la izbucnirea războiului în 1914, revistele ilustrate pariziene îl reprezentau sub forma unui cazac uriaș urmărind cu înverșunare armatele germane...

Noi, o simplă aripă a imensului front oriental, lăsați și până atunci la discreția comunicațiilor rusești pentru aprovizionarea de război, cât și la jocul combinațiilor secrete ale politicii lui Stürmer, ne-am pomenit de-odată spânzurați în aer deasupra unei prăpăstii.

¹⁾ O telegramă ce are nevoie de confirmare ne asigură că, provizor, flota rusă din Bizerta a primit destinația Marea Baltică în loc de Marea Neagră.

Ce-a urmat se știe: tratativele păcii dela Brest-Litovsk.

Concomitent cu ele am făcut dezarmarea soldaților ruși bolșevizați cari, aroganți și brutali din primul moment cu aerele lor de „protectori“, se transformaseră în adevărate hoarde devastatoare.

Abia mai târziu armistițiul nostru cu puterile centrale a dus la tratative și la fioroasa pace de București, din 1918.

Evident că sub influența acestor formidabile evenimente din răsăritul Europei, pentru cursul marelui război, opinia publică apuseană și 'n special cea franceză a ajuns la concluzii despre Rusia și poporul rus diametral opuse celor curente până atunci în Occident. Și cum depărtarea îmbracă totul în aparențe și impune explicații, actul de adevărată trădare al Rusiei aliate a fost considerat drept opera exclusivă a conducătorilor revoluționari.

Impotriva acestora, deci, tot disprețul amestecat cu ură din partea Apusului!

Politica anti-bolșevică exprimată prin formula „sârmei ghimpate“ a dlui Clemenceau la conferința de pace și după aceea, împotriva Rusiei revoluționare, a devenit o directivă obligatorie pentru toată lumea și chiar pentru vecini.

Nu-i locul să stăruim mai mult asupra cauzelor complexe ale acestei politici anti-bolșevice și nici asupra eforturilor de restaurare monarhică — exact vorbind „țaristă“ — făcute împotriva regimului revoluționar rusesc, cu ajutorul democrației occidentale.

România care, izolată în fața Rusiei revoluționare, se descurcase singură dezarmându-i soldații cuprinși de nebunia revoluționară, — s'a văzut deodată prinsă în cercul coaliției generale anti-bolșevice.

Am făcut mai bine și mai mult decât promotorii ideii însăși politica „sârmei ghimpate“ pe Nistru, față de Rusia, pentru simplul motiv că vecinătatea geografică ne-a pus în situația aceasta. Am făcut-o în așa măsură încât astăzi, după atâția ani dela izbucnirea revoluției rusești, n'am reluat încă raporturile normale cu vecinii dela Nord-Est, în vreme ce alte State, chiar promotoare ale politicii anti-bolșevice, au recunos-

cut în sfârșit guvernul sovietic dela Moscova.

Divergențele politicei marilor aliați față de Rusia și condamnarea intervenționismului anti-bolșevic.

Dacă am porni din momentul izbucnirii revoluției rusești urmărind constituirea guvernelor Lvov și Kerenski, ante-mergătoare bolșevicilor, am găsi că Anglia a fost prima mare putere aliată care a simpatizat și sprijinit mișcarea pentru răsturnarea vechiului regim țarist.

Fapt de două ori explicabil: și prin regimul politico-social englez fundamental deosebit de cel țarist și prin încercările perfide ale vechiului regim rusesc sub Stürmer, cu incurajarea țarinei, de a încheia pacea separată cu puterile centrale.

Dar evenimentele au făcut din nou dovada că nu știi unde poți ajunge prin revoluție fiindcă niciodată conducătorii nu rămân stăpânii mișcării până la sfârșit.

Totuși politica anti-bolșevică a marilor aliați, care, în fond ducea, la amestecul direct al streinătății în viața internă a poporului rus, spre satisfacția elementelor vechiului regim țarist, a întâmpinat de timpuriu dezaprobări. Blocul politic interaliat a prezentat primele crăpături cu ocazia atitudinii față de bolșevici.

Prin Februarie 1919 congresul socialist internațional dela Berna — cel dintâi întrunit după tragedia războiului — a condamnat politica de intervenție în Rusia, deși metodele bolșevice au fost dezaprobată de congresiști în unanimitatea lor. Frunzașii Adler (austriac) și Kautsky (german au simțit chiar nevoia să atenueze condamnarea rostită de congres, împotriva metodelor bolșevice, pentru a nu se oferi un nou pretext de incurajare politice de intervenție a Mării Întelegeri în Rusia sovietică.

În cursul aceluiaș an, Anglia a început tratative directe prin O'Grady cu reprezentanții bolșevici, pentru schimbul reciproc al prizonierilor de război, spre a da indirect satisfacție cercurilor muncitorești care se exprimaseră, prin glasul lui Henderson, pentru recunoașterea sovietelor.

În toamnă, Camera italiană, sub guvernul prezidat de Nitti, a votat o moțiune pentru reluarea raporturi-

lor normale cu Rusia și, deci, pentru condamnarea politicii de intervenție anti-bolșevică. În același timp d. Beneș, ministrul de externe al Cehoslovaciei, a condamnat politica de intervenție în afacerile interne ale Rusiei, întemeiat pe principiile fundamentale în raporturile internaționale.

Anul 1920 ne-a adus accentuarea curentului de neintervenție în afacerile rusești

Italia a tratat prin socialistul Bombacci, la Copenhaga, cu Litvinof, schimbul reciproc de prizonieri și a netezit terenul restabilirii raporturilor comerciale italo-rusești. În același timp, ba chiar înaintea Italiei, Anglia a început tratative de ordin economic cu misiunea bolșevică a lui Krassin la Londra. Era la începutul anului 1920.

Kerenski însuși, fostul prim-ministru rus, victima bolșevicilor, a condamnat iarăși politica de intervenție.

Mai târziu, în decursul aceluiaș an, când a izbucnit războiul polono-bolșevic, intervenționistii apusenii au dat prea puțin ajutor tinerei republici pentru ca să scape din suprema încercare de rezistență. În mijlocul zăpăcelei generale de directive și de atitudini politice, *România a stat îngrozită și paralizată* — din nenorocire și prin efectul combinațiilor egoiste de politică internă — și astfel, am pierdut un moment hotărâtor când puteam lichida raporturile noastre cu Rusia și obține recunoașterea *Unirii Basarabiei*.

În acea vreme d. Beneș a venit la București pentru a cere neutralitate față de conflictul polono-bolșevic în numele și 'n interesul Micii Antante neîncheată încă definitiv.

Singură Franța s'a menținut la politica intervenției și noi am urmat-o.

În mijlocul zăpăcelei și contracuzierilor de atitudine față de Rusia bolșevică, *singură Franța a avut o politică fermă de intervenționism contra bolșevicilor* și a sprijinit o serie de aventuri sub conducerea oamenilor fostului regim țarist ca Judenici, Kolceag, Wrangel, etc.

Desigur, nerecunoașterea datoriilor fostului regim țarist către Franța ca și politica evident germanofilă a bolșevicilor, justificau atitudinea hotărâtă a guvernului din Paris împotriva parvenitilor dela Moscova.

Raporturile dintre State și 'n genere politica externă a popoarelor este dominată nu de sentimentalism

sau de poezie, ci de satisfacerea intereselor mai ales materiale și de grija apărării naționale.

Dar față de atitudinea categorică și explicabilă a Franței, noi am făcut o politică de satelit fără voință și parcă fără interese proprii în raporturile de vecinătate directă cu Rusia.

Căci nu putem considera altfel sprijinirea politicii de restaurare țaristă când reprezentanții fostului regim se arătau dușmanii cei mai împăcați ai Unirii Basarabiei și când prin acțiunea lor, pe lângă marile cancelarii aliate, ca și 'n opinia mondială, au întârziat convenția internațională din 1920, privitoare la provincia dintre Prut și Nistru, pentru ca să combată, așoi, ratificarea ei de toți semnatarii, până ce bolșevicii, destul de consolidați în afară, au putut lua asupra lor acțiunea aceasta a elementelor țariste!

Intr'adevăr, la începutul lui 1920, guvernul Vaida a încercat să ajungă la limpezirea raporturilor noastre cu bolșevicii, probabil profitând și de divergența ce se manifestase între Franța și Anglia în politica anti-bolșevică.

Fiind la Paris, în Ianuarie 1920, d. Vaida declara într'un interview acordat ziarului *Le Matin*: „Trebuie să ni-se spună lămurit la Paris ce se așteaptă din partea noastră. Dacă este vorba de război împotriva bolșevicilor, trebuie ca mandatul acesta să fie sprijinit printr'un ajutor real și imediat“.

Avertizmentul acesta diplomatic dat ca răspuns sugestiilor politicii franceze a provocat, firește, emoție în opinia noastră publică.

Oare ni-se cerea, într'adevăr, să facem război contra bolșevicilor ca mandatarii ai altor interese?

Am protestat atunci prin coloanele ziarului *Dacia* comentând declarațiile dlui Vaida.

Dar guvernul s'a schimbat prin procedura ne mai uzitată a demisiei în absența premierului din țară și primele tratative româno-ruse, care ar fi trebuit să ne aducă recunoașterea Unirii Basarabiei, au căzut în baltă.

Răposatul Take Ionescu, în calitate de ministru de externe al cabinetului Averescu, a adoptat intru totul politica anti-bolșevică a Parisului, încurajând aventura Wrangelistă prin primirea misionarului gen. Herroys la București, făcând apoi alianța cu Polonia, atunci după sugestii mai ales franceze, și primind vizita lui Stamboliisky care, după

trecerea prin marile capitale apusene, a mers prin Varșovia la București spre a schița planul unei alianțe polono-româno-bulgară în contra Rusiei.

Orice raluare a tratativelor directe cu Rusia a fost sistematic împiedecată de Take Ionescu, după cum proiectata conferință dela Reval s'a amânat la infinit și nici nu s'a mai intrunit.

În locul recunoașterii din partea Rusiei, Unirea Basarabiei a primit consacrară internațională a convenției din Octomvrie 1920 dintre România deoparte și Anglia, Franța, Italia și Japonia de cealaltă.

Cam puțin dacă ținem seama de faptul că ratificarea nu s'a obținut decât abia anul trecut și până acum numai din partea Angliei și Franței. Polonia în situație identică României față de Rusia a obținut după războiul din 1920 recunoașterea frontierelor sale orientale de către bolșevicii prin pacea dela Riga și abia mai târziu Conferința ambasadurilor, prin acțiunea italiană în special, i-a dat și recunoașterea internațională a aceluiași frontiere.

Din punctul de vedere al rezultatelor, este evident că politica noastră față de Rusia a obținut minimum ce se putea obține pentru garantarea formală a frontierelor orientale!

Principiul reciprocității și oazul flotei rusești dela Bizerta.

Pentru un Stat definitiv încheiat și a cărui structură socială-constituțională a rămas intactă, în mijlocul răsturnărilor din răsăritul Europei, rezultatele pozitive ale politicii noastre externe, de după război, nu sunt tocmai strălucite!

Va trebui s'o recunoască oricine din comparația ce am făcut-o cu Polonia, fără să mai vorbim de Cehoslovacia sau de regatul Sârbo-Croato-Slovacilor care avea, de asemenea, un diferend în aparență insolubil cu Italia.

Dar lăsând la o parte critica rezultatelor generale, să ne oprim puțin asupra unui caz precis și recent: restituirea flotei wrangeliste de către Franța Rusiei sovietice.

Politica externă a Statelor se întemeiază pe principiul reciprocității: *do ut des*. Acest adevăr elementar era amintit de către oficiosul unui partid de guvern în momentul încheierii alianței româno-poloneze la 1920.

Conform acestui principiu fundamental, noi trebuie să obținem din

partea Franței contravaloarea sau echivalentul politice de izolare, dacă nu chiar de ostilitate, pe care am dus-o constant față de Rusia sovietică, după sugestiile dela Paris. Conform aceluiaș principiu trebuia să obținem garanții formale că, la momentul politic oportun, recunoașterea Rusiei sovietice nu se va face fără noi, peste capul nostru și, eventual împotriva intereselor noastre. Cu alte cuvinte și mai precis, trebuia să ne luăm suficiente garanții că nu vom fi lăsați nici odată singuri, în fața Rusiei, pentru limpezirea raporturilor noastre de vecini direcți, din moment ce am fost împiedecați s'o facem la momentul oportun pentru noi, adică în clipa când bolșevicii simțeau oarecare nevoie de recunoașterea noastră.

Neratificarea convenției din 1920 privitoare la Basarabia de către toți semnatarii, după trecere de 4 ani până astăzi, este cel mai bun argument în sensul condiției de reciprocitate de mai sus.

Revenind în special la politica antibolșevică a Franței, pe care am urmat-o constant, ni-se pare că restituirea flotei wrangeliste dela Bizerta înainte ca Rusia să fi recunoscut Unirea Basarabiei constituie o nesocotire a principiului de reciprocitate.

Cele două note explicative ale guvernului Poincaré din 16 Martie și 9 August 1923 lămurind punctul de vedere al Franței în privința soartei flotei rusești internată la Bizerta, puteau servi ca o restricțiune până ce Rusia ar fi avut un guvern recunoscut de toată lumea și în special de vecinii aliați și devotați politice franceze.

Când noi am adoptat politica Parisului față de aventura lui Wrangel și a rămășițelor lui militare, trebuia să ne luăm măsuri de prevedere și să cerem angajamente precise Franței pentru că nu se poate conduce politica externă a unui Stat după criteriul de expedient dela o zi la alta sau după oportunitățile mărunte de partid.

O olauză din convenția Basarabiei dată uitării până astăzi.

Și fiindcă vorbim de principiul reciprocității și am menționat convenția internațională din 1920 privitoare la Basarabia, obținută de Take Ionescu dar neratificată încă până astăzi de toți semnatarii, se cuvine să amintim textul art. 9 acum când Rusia are un guvern recunoscut de către Anglia și Franța.

Iată ce spune acest articol :

„Inaltele Părți contractante vor invita Rusia să adere la tratatul de față de îndată ce va exista un guvern rus recunoscut de ele. Ele își rezervă dreptul de a supune arbitrajului Consiliului Societății Națiunilor toate chestiunile care ar putea fi ridicate de guvernul rus cu privire la detașările acestui tratat, fiind bine stabilit că frantariile definite de acest tratat, precum și suveranitatea Românilor asupra teritoriilor pe cari le cuprind, nu vor putea fi puse în discuțiune.”

Cum, însă, convenția aceasta n'a fost încă ratificată de Italia și Japonia, ea n'a intrat în vigoare, conform dreptului internațional, și, prin urmare, prima parte a art. 9 nu s'a putut încă executa față de Rusia, deși puterile semnatare care au ratificat convenția, Anglia și Franța au recunoscut un guvern rus.

* * *

Reamintind aceste elemente hotărâtoare pentru politica externă și siguranța României întregite, este surprinzător cum nu s'a obținut încă ratificarea Italiei din cauza unor dificultăți mărunte între ambele guverne și mai surprinzător de ce stăm fără legăție română la Tokio când avem atâtea interese comune cu Japonia.

Trimiterea flotei rusești dela Bizerta în Baltica în loc de Marea Neagră, incontestabil, dacă se confirmă precum am mai spus, este un succes al protestărilor române-poloneze pe lângă guvernul francez, dar este un succes provizor, un simplu expedient politic menit să înlăture, deocamdată, supremația rusească asupra Mării Negre și să turbure puțin echilibrul naval din Baltica spre nemulțumirea Poloniei și a celorlalte State riverane Finlanda, Estonia și Lituania, care, totuși, găsesc o garanție în prezența apropiată a supremației navale engleze, asupra mărilor nordice.

Faptul acesta important în politica internațională, restituirea flotei wrangeliste de către Franța, trebuie să ne îndemne la adoptarea unei acțiuni susținute pentru consolidarea frontierei basarabene.

Nu putem rămâne la infinit cu o asemenea slăbiciune formală, în ansamblul frontierelor noastre recunoscute internațional, pentru că ar însemna să ne resemnăm la trista situațiune de a fi mereu expuși la presiuni și dificultăți externe, pe alte chestiuni, numai ca preț al unor ratificări promise dar întârziate. Trebuie să se priceapă odată un adevăr elementar: chestiunile ră-

mase deschise pe seama unui Stat sunt tot așa de dăunătoare pentru prestigiul și libertatea lui internațională de mișcare pe cât de stingheritoare sunt, pentru reputația unui individ, învinuirile cele mai compromițătoare nelichidate încă înaintea justiției.

N. Dașcovici

•••••

CRONICI PARIZIENE

† Sculptorul Ilie Bogdan

Soartea este foarte crudă cu artiștii neamului nostru. Sunt mulți, printre pușinii pe care i-am avut, morți în floarea vârstei. Și primele zile ale unui trist și neguros Decembre parizian ne-au răpit încă unul, dintre cei mai muncitori și modești: pe sculptorul Ilie Bogdan.

S'a stins după o scurtă agonie de câteva ciasuri, lovit de-un trăznit al inexplicabilei fatalități, în micul său atelier din rue Vercingetorix lângă opera neisprăvită, o statuie mărime naturală: „D vant le Danube”. Cătă umilă dar adâncă tragedie în scurta viață a acestui destoinic artist, menit a îmbogăți sculptura românească cu nepieritoare capo d'opere! Născut în comuna Vale (județul Sibiu) în anul 1898, talentul său artistic s'a arătat din copilărie. Grație stăruințelor dascălului din sat și prin mijlocirea „Astrei” a fost primit bursier în scoala de arte și meserii din București. Făcându-și da'oria pe câmpul de luptă ca ofițer de rezervă, nu mult după încheierea păcii a venit la Paris, mânat de arzătoarea dorință a tuturor artiștilor spre acest focar al artei. Prin talent și stăruință a fost primit elev regulat al primei școli de pictură și sculptură „Les Beaux Arts”. Aici a muncit 4 ani ne'ntrepuș, trecând toate concursurile printre cei dintâi și-a fost distins de mai multe ori cu premii și mențiuni. La salonul oficial de anul trecut a expus un mic bust, care a atras o deosebită atenție din partea juriului. Stimat și alintat de camarazii de atelier, apreciat și mult iubit de măestrul său, profesorul Jean Boucher, care recunoștea în el pe artistul de cea mai rară calitate, viitorul i se deschidea cu frumoase perspective.

Alta a fost însă ursita sa. Sunt numai două săptămâni de când re'ntors curând din România l-am regăsit vesel și satisfăcut în mulțumirea pe care i-o dădea opera începută cu entuziasm și credință de adevărat artist. Nu mai fusese de patru ani în țară și mă înțreba, dornic de vești dela noi, despre cunoscuți și de sătuțul lui liniștit dela poalele munților sibiieni, Vale. Căci în sufletul său bun și naiv, cum așa de înduioșetor a spus-o sculptorul J. Boucher dinaintea mormântului deschis, în clipa ultimului adio, el a rămas un fiu de cioban transilvănean cu vecinica nostalgie a căminului părăsit.

DISCUȚII LITERARE

NICHIFOR CRAINIC

1. *Șesuri natale (Ecuri din străbuni. — Zâmbete'n lacrimi. — Sub spectul aeternității) 1916.* — 2. *Icoanele vremii 1919.* — 3. *Darurile pământului. Poesii. (Cântecul patriei. — Șesuri natale. — Arhaice. — Ploaie cu soare. — 4. Priveliști fugare 1921.*

(Fragmentar; după o lecție.)

I.

Sunt ani la mijloc de când acest nume apare în reviste și'n gazete, supt rânduri simpatice, totdeauna bine simțite — căci este un echilibrat! — și c'o lume de idei caracteristice.

În satul său, în școala primară trecuse drept un nătâng, repetent (ca și mine) în clasa a III-a! Dar vine dascălul cel bun; îl simte isteț; îl împinge la iveală: și săracul țaran, care era tatăl lui, află că are în casă o nădejde. Descoperitorul a fost actualul deputat țărănist Spânișteanu. Băețandru a fost pornit la seminarul din București; sfârși cartea celor sfinte; și s'ar fi făcut preot în capitală, dacă imbecilul mitropolit Conon nu i-ar fi refuzat prilejul. Se descoperise și el; să se'ngroape cine știe unde, poetul nu a voit; și rămase literat, sau profesionist literar. Este însurat, are o fetiță; își asigură stima noastră și prin faptul că luptă din greu cu viața de profesionist literar.

Înălțimea sa literară, până acum, sunt tot *Șesurile natale*. N. Cr. ne-a venit din Sud, de către Dunăre; de-acolo-și aduse'n inimă șesul, pe care-l desfășură în vers, dela brazdă până'n albastrul cerului, cu un realism poetic revelator. Ascultați-l întâiu pe el, binevoind însă a băga de seamă

Acolo voia el să se întoarcă să respire din nou aerul curat și sănătos al satului său natal, să-și desmi'rde privirea și să-și întărească inspirația în liniile viguroase și nobile ale țărănilor, din a căror carne și sânge a fost creat. Dar enormul și monstruosul cimitir din banlieul Parisului i-a înghițit pentru totdeauna sărmanele oseminte. Și ce depe te este . . . în eternitate . . . mormântul dela marginea Parisului acoperit de cunurile camarazilor și ale atelierului de utoibutal său sat Vale, unde . . . poate în momentul când îl petreceam camarazii pentru ultimul sălaş, clopotul dela biserică din deal va fi chemat la vecernie și vre-o bătrână mătușă sprijinită pe cârji va fi tresărit la sunetul lui, ca atinsă de aripa mo'ții, fără să știe că Ilie al lui Bogdan a murit de parte în străini. Dormi în vecnică liniște, iubite artiste, căci din viața noastră mizerabilă, ată cât ai avut parte, ai întrebuințat-o din plin: în muncitor desinteresat pentru un ideal!

Paris, la 6 Decembrie 1924.

P. D.

cum înțelesurile reale se unesc cu cele ideale:

Voi, șesuri nesfârșite sub ceruri largi de [vară,

Ca ele liniștite și luminând ca ele,
Pe-aici îmi înfloriră și-aici se scuturară
În mersul vremii macii copilăriei mele.
Intinderile voastre cu ondulate linii
Pe lungă'nvălurare a holdelor mănoase
Domol se desfășoară sub tremurul lu-

[minii
Și pier într'ale zării adâncuri vapoase.
Și răurile, care sar sprinte'n munte
Și-și prăvălesc spumoasă năvala lor,

[când ies
Aici, pe unde nu e o piatră să le'nfrunte,
Amiaza obosită se toropește'n zare,
Albește uriașă pe largile tarlale
Și'n pacea dogorită de-a verii'nvălvorare
Ea zace'n infinitul nelămuririi sale.

Poetul se simția rodul sufletesc al acestor întinderi, acestor atmosfere. El „nu cunoștea revolta”, simțirea-i curgea fără involburări — țărănește, — dar în tăinuitu-i fund simțea dorul care străbate întinderile și visul ce chiamă apele aerului, de departe, spre departe. Un mic om în șes larg; gândire populată, în șes deșert de lume; și ochii vii, culegători de monotonii variat colorate, de sclipiri abundente: Așa-l văd pe tânărul poet, în șesul său dunărean.

A fost natural, ca originea-i rustică să se simtă'ndată, din primele-i graiuri poetice. *Poetul* și-a limpezit repede menirea și a mărturisit-o tatălui său astfel:

Tu scrii și-acum cu plugul, primăvara,
A țării mănoasă poezie;
Eu, grea dar dulce, mi-am primit povara
De-a zugrăvi divină-i măreție.

Divina însemnă că poetul adoră; că instrună versul, ca să cânte adorbilul, mărețul, sublimul

Cum a cântat, aceasta-i întrebarea.—

Când poezii vorbesc despre procesul de creațiune, fie al lor, fie al altora, mărturisirea lor merită cea mai deplină atențiune. În amândouă cazurile ceva intim din sufletul mărturisitorului rămâne'n vorbă. N. Cr. a vorbit despre Coșbuc, poetul copilăriei sale, și a descris procesul lui astfel: „Coșbuc nu s'a cântat; el a cântat și ne-a cântat. Nu el s'a exprimat în imagini rupte din natură, ci natura s'a exprimat prin alesul ei. Ecurile ce rostogolesc multiplicându-se în nemărginire au fost culese de auzul lui și glasul făpturilor tremură în armoniile strofelor sale cu extraordinare căderi de ritm. Poesia lui este a doua fire, însuflețită ca și cea dințâu. Căci ce sânt vetele vântului, ropotele valurilor, dangătele clopote-

lor, tropotele cailor, murmurele codrilor și toată mișcarea cântătoare de care freamătă și răsună versurile lui? Se pare că pământul nostru, clocotitor de viață și împodobit de colorile viguroase ale tinereții veșnic renăscute, l-a creiat pentru a-și vedea într'nsul propria expresie, splendidă și fără moarte. Cântărețul a rămas credincios acestei meniri pe care, în măsura în care o simți, îți uiți de tine însuși, pentru a nu vedea decât blocul a tot ce trăiește împrejurul tău. Existența ta se confundă în marea existență și nimic n'o poate deslipi din solidaritatea organică a rasei și a patriei. Ales, în înțeles profetic, nu ești decât când te-ai coborât în inima țării tale, ca să faci bătăile ei bătăile inimii tale, sângele ei să pulzeze în arterele tale și sufletul ei să-l respire buzele tale. George Coșbuc a mărturisit-o: *Sânt suflet în sufletul neamului meu.* . . . Iar, scriindu-i lui Coșbuc imnul său, N. Cr. nu descoperă numai firea lui, ci și firea sa, și menirea sa, până la a cărei limpezire, nicio îndoeală nu încapă, Coșbuc l-a ajutat cu pilda sa de încorporare a naturii, a rasei, a neamului. N. Cr. se simte chiar fericit de-a fi școlarul lui, care, însă, merge numai paralel, nu pe-acelaș drum, și din natură și neam deschide și întoarce mereu alte file.—

Dacă Coșbuc este un clasic în înțelesul că toată lumea sa este limpede, că la el afectul este cunoscut, că privirea-i este sănătoasă, că în ea nu apare mărimea și însemnătatea neconștiutului, deoarece ea se mărginește'n conștient, care nu ntreabă ce se va fi aflând dincolo de lume; și dacă a fi romantic însemnează a face neconștientului loc, a-l lua din viață (unde există) și a-l trece în poezie, a călca prin negurile supranaturalului, pe care și timpul modern le caută stăruitor (O. Walzel), atunci este sigur că în N. Cr. este mai mult romanticism al simțirei decât era în maestrul Coșbuc. Pentrucă N. Cr. simte mai constant năzuința de-a prinde nălucirea bănuflă și setea oarbă de-a căut ceva „ce poate nu există decât în mintea ta” (*Berze*) De-aici dorul lui de ducă, de-aici dusul menit de destinul necunoscut, care-i ascunde ținta spre care merge'n neștiire (*Balada austrului*); de-aici sentimentul că el se află (ca și Eminescu) prins în vecinica curgere a lucrurilor, pe cari N. Cr. a cântat-o c'un lirism distins, în *Gata de drum*, de-aici melancolia ce uneori îl năvălește, pe care în *Cântecul lumii* a cântat-o în întindere asupra cosmosului și dându-ne un cântec de-o rară frumsețe, ca și *Gata de drum*, de către care se oprește la oarecare distanță *Durerea ascunsă* și ceva mai aproape *Cântec* cu'nceputul: *Versurile mele*. Cele două poezii din urmă sunt autobiografice; poetul își cunoaște melancolia, știe că-i a unei firi blânde, care — nu se revoltă. În-

INSEMNARE DESPRE COUSINE BETTE

tr'o astfel de inimă trebuie să fi apărut și Dumnezeu, în forma simjirei ei, viselor ei, altoite pe acel mare necunoscut, spre care, de sigur, nu l-a dus numai firea sa, ci și cetirile sale, Biblia, curățită însă de orice mitologie. (*Excelsior*) Deci: blând, supus, melancolic, mișcat de aspirații este sufletul orientat spre un romanticism cu blând frâu de rațiune, ce nu fuge niciodată din preajmă.

Dotat cu un astfel de ton sentimental, N. Cr. rămâne în realități, dar le nalță și le-adaoge. Numai o dată, o singură dată-i scapă cuvântul că realitățile frumoase sunt, totuși, luptă: „Că-i luptă părutul răgaz din natură.” (*Umbra și lumină*) Altfel, acestei lupte el îi întoarce spatele; nu-i scormonește, ca Eminescu, toate adâncurile de obârșie; și culege numai frumusețea, numai încântătorul.

Natura, însemnată cu numele *Alma mater*, îi pare numai sănătoasă și generoasă; toate aspectele ei: dimineața și amiaza, toamna și vara, lumina și umbra, noaptea, lacul și barza, ploaia sau seceta apar privite candid și recunoscător. Personificările lui sunt de o adecuare, care, calitativ, nu rămâne cu niciun policar departe de *Doina* sau de *Prahova* lui Coșbuc. Voind să conving citez un fragment din *Dimineața*:

Scutură din somnul lor
Negurile sure
Și cu păsările'n cor
Hohotă'n pădure.
Cald-copilărește dă
Florilor săruturi
Și tiptil o clipă stă,
Ca să prindă fluturi.
Răde'n luncă zgomotos
Și cu ei se joacă:
Ii dă'n sus, ei cad în jos
Ca o promoacă.

Descripțiile sunt particulare; o notă specială și reușită este descripția atmosferelor, cu tot ce'n ele este joc de lumină, mișcare de aer, schimb de miresme etc. Ca zugrav în cuvinte al atmosferei Crainic este un specialist. Și'n toate pătrunde o iubire lină, încrezătoare.

G. Bogdan Duică

Extensiunea universitară

Este primită cu mari simpatii în toate centrele, chiar și în Arad, unde se observă o discordare cultura a critici atâta de localnici și acum combătută de instituțiile statului, nu și de avântul publicului, cu odată, odată... De-aceea este bine că după d-nii S. Dragomir, care a vorbit despre eroi (1848) și Bogdan-Duică, care a vorbit despre personalitate, pleacă la Arad d. Ghibu vorbind despre Loga, o personalitate culturală eroică și locală. Să credem că tendința extensiunii de a concentra ideile spre viitorul progresit va prinde în Arad și-l va servi ca suflarea ce aprinde cărbuni încă nestinși în vatră. Să credem și să așteptăm ca din splendorul Palat cultural să resară... multe!

Articolul d-lui Mihail Ralea din „Viața Românească” de pe luna August, asupra romanului *Cousine Bette*, m'a făcut să cetesc încă odată această operă a lui Balzac. Mi se părea, cetind acel articol, că d-l Ralea, sub influența unei direcții a criticii franceze de astăzi, vrea cu dinadinsul să potrivească romanului o concepție pe care și-a potrivit-o sie-și, vrea să adapteze pe Balzac la concepția modernă despre psihologie și literatură. Romanul, sub analiza sa succinectă, — din 6 pagini numai una este dedicată problemei literare propriu zise, în rest ocupându-se cu capitalismul și cu alte probleme sociologice și economice, — apărea, oare cum, ca o creație a parte în filiațiunea literară a marului romancier, care, se știe, cât de strâns a legat personagiile sale unele de altele, dându-le o înlanțuire logică și o unitate întregii comedii umane.

Dacă astfel s'ar fi aflat lucrurile, d-l Ralea ar fi făcut, într-adevăr, o descoperire, căci nici-unul dintre marii critici francezi, nici Taine, nici Faguet, și, cu atât mai-mulț, nici Brunetière nu aflase în opera lui Balzac excepții care să zdruncine solidaritatea logică a operei lui. Se mai știe că această solidaritate rezultă, pe de-o parte din filiațiunea între eroi, — cece ar constitui, lătura din afară a comediei, — și, pe de altă parte, din încovoieră personajilor sub un cerc central care boltește fie care roman, — aspectul ei launtric. D-l Ralea contestă în *Cousine Bette* acea reducere a personajilor la o unitate logică, așa cum se află în celelalte romane ale lui Balzac. Cu propriile sale cuvinte d-l Ralea spune: „Parti-pris stereotyp, rețetă mecanică, în care viața e aranjată pe compartimente, în rafturi de importanță ierarhică: iată la ce se reduc, cu adevărat, multe din romanele lui Balzac. Eroii săi au simplismul vișului ori al virtuții: una din două”. De-aceea, spune d-l Ralea, se „formulează grave acuzațiuni contra operei lui Balzac”, căruia i se „reproșează o concepție prea geometrică”, astăzi când literatura „din contră încearcă să evidențieze o altă concepție despre individ și personalitate”. Concepția nouă d-l Ralea o formulează, pe scurt, astfel: „Caracterul nostru nu e așa de unitar, de consolidat cum se crede. Se zbat în noi, în permanență, tendințe contradictorii, aspirații opuse”.

Corespunzând acestei concepții și inferând concluziile criticii care ridică gravele acuzațiuni, romanul *Cousine Bette*, după d-l Ralea, e un roman de psihologie modernă cu „personaje dostoevskiene”.

Că Balzac contrazice critica modernă, nu e nimic surprinzător, și aici e meritul d-lui Ralea că o relevă; că Balzac corespunde acelei nouă con-

cepții psihologice, iarăși nu miră pe nimeni, atâta vreme cât nu se pierde din vedere universalitatea operei lui; — dar că aceste două adaosuri la gloria lui Balzac ar proveni din băgarea în seamă a lipsei de „concepție geometrică de caracter”, cu care s'ar deosebi *Cousine Bette*, — iată ce ni se pare eronat.

Din capul locului vom observa că romanul *Cousine Bette*, ca roman psihologic, atât din punct de vedere al concepției literare, cât și din punctul de vedere al realizării artistice, este identic cu oricare dintre bunele romane ale lui Balzac, cu *Père Goriot* ori cu *Eugénie Grandet*: aceeași simplificare a personajului, până la reducerea lui la un caracter — e adevărat, trecându-l prin nenumărate stări sufletești; aceeași logică strânsă a caracterelor, — acolo unde d-l Ralea vede absența concepției geometrice; aceeași confirmare și nedesmințire a lor dela un episod la altul.

De unde vine eroarea d-lui Ralea? Mai întâiu, d-sa ocupă o poziție dublă: urmărește să fie și în nota criticii pomenite, și să ia și parte lui Balzac, cu armele cu care este atacat, cu materialul cu care i s'au adus gravele acuzațiuni. Dificil rol, din care trebuia să rezulte sau că Balzac e așa cum îl prezintă d-l Ralea, deci nu cum îl prezintă critica modernă, sau cum îl prezintă critica modernă, și nu cum îl prezintă d-l Ralea. A rezultat, însă, că d-l Ralea neavând dreptate împreună cu critica modernă, adevărul a rămas tot în opera lui Balzac și în studiile clasice asupra ei, adică acolo de unde a trebuit să se depărteze acea critică tocmai ca să fie modernă. Cui nu-i stârnește admirație casna — cuvântul e meriț! — care se face pentru a stoarce gândirii noi idei și pentru a smulge artei noi accente și noi forme, nebanuite de înaintași? Inșă încercarea de a-i converți și a-i amalgama la noile idealuri, rareori se face fără siluirea sau transfigurarea ideilor și operei lor. Tocmai acesta ni se pare cazul de față.

Să ne explicăm, intrând în amănunte.

D-l Ralea găsește acea „psihologie modernă a individului” la *Cousine Bette* în faptul că „sufletul său nu e bun, dar nu e nici rău. O însufletește invidia și inima sa se usucă în fiecare zi.” Pe iubit, „când o înșeală, îl mai iubește încă. Când își propune să se răzbune pe familia verișoarei sale, intriga sa e palidă în răutate față de aceia a lui M-me Marneffe. Intre timp ea ajunge să fie utilă chiar față de cei contra cărora își propusese să se răzbune. Și toată viața ei, nu se desparte o clipă de oamenii cărora își propusese să le facă rău și le și face. Dar (știți că continuă tot

d-l Ralea!) nu se poate despărți de ei fiindcă, în definitiv, poate că-i iubește. „De unde concluzia finală și ilustrativă a teoriei: „Cousine Bette e în același timp complexă și banală, așa cum e însăși viața“.

Interpretarea aceasta psihologică a verișoarei Elisabeta, bazată pe o alterare de stări sufletești contradictorii, este numai în frazarea concesivă sau în modul de exprimare verbală din partea d-lui Ralea, dar nu și în zugrăvirea psihologică a lui Balzac. De-aici rezervele . . . poate . . . își promitea să le facă rău și cărora le și face . . . intriga sa e palidă . . . Adevărul e că verișoara Elisabeta nu-i iubește, le face rău și intriga sa e feroce, pe „iubitul“, care a părăsit-o, caută să se răzbune, și sufletul ei este rău în mod constant.

Cine este Cousine Bette? O fată dela țară, rămasă nemăritată, adusă la oraș de verișoara ei mai mică cu cinci ani, (amănunt prețios) Adelina, al cărei soț, baronul Hulot, o introduce într'un atelier de ceaprazerie, de unde se alege cu învățarea unei meserii. Tot răul de care este capabilă față de verișoară, de baronul Hulot și față de fiica lor, Hortensia, este motivat, în realizarea lui Balzac, cu originea ei țărănească și cu distanța socială la care este condamnată toată viața să rămână în raport — cu cine? cu înseși neamurile ei. Mai adăogați la această soartă faptul că Hortensia se căsătorește cu artistul polonez pe care Elisabeta îl scăpase dela moarte, îl scosese din mizerie și în care spera înălțarea ei socială, și aveți, odată cu o bună parte din acțiunea principală a romanului, trăsătura unitară a verișoarei Elisabeta, aflarea aceluia mobil care o duce la diferite acțiuni, dar toate convergând spre un singur scop: înălțarea ei pe aceeaș treaptă socială cu neamurile. Din primul „portret concis al acestei virgine“, pe care Balzac îl face la începutul romanului, marele romancier a ținut să dea o motivare în prealabil asupra rolului Elisabetei în roman, să-și prefigureze și să anticipeze, chiar, desfășurarea acțiunii, care, toată, ca și într'alte romane ale lui, pare că nu face altceva decât confirmă, episod cu episod, anunțarea în titlu sau în primele pagini: Elisabeta „era departe de a fi atât de frumoasă ca verișoară-sa; de-aceea fusese grozav de geloasă pe Adelina. Gelozia forma baza acestui caracter“. Un moment capital, pentru înțelegerea Elisabetei, e reușita ei, prin mașinațiuni complicate, de a se căsători cu mareșalul Hulot, fratele baronului, care moare cu trei zile înainte de publicarea definitivă a căsătoriei. Mareșalul moare în urma loviturilor pe care le dăduse familiei însăși Elisabeta, cu ajutorul asociatei ei, d-na Marneffe. Din lucrătoare de atelier, din țărăncă muncitoare cu brațele, soție de mareșal și

posedând avere, atât dela mareșal, cât și dela amantul d-nei Marneffe, — între care jucase rolul de intermediară, — toate acestea nu sunt momente secundare în acțiunea romanului, oricât le-ar trece sub tăcere d-l Ralea. Cu aceeaș concepție geometrică cu care Balzac a scris *Grandeur et Décadence de César Birotteau*, ar fi putut să intituleze romanul *La Cousine Bette*: scăpătarea și ridicarea ei. Numai personajul este altul, numai situațiile și mijloacele sunt altele: pe de-asupra stăpânește aceeaș viziune liniară, cu deosebire că în loc să vadă pe schela socială de sus în jos, în *Cousine Bette* Balzac a privit de jos în sus. Iar personajul este străluminat de un ochiu simplificator: fie că-l vede în umbră, fie că-l vede în lumina orbitoare, nu se desminte niciodată: când geloasă, când invidioasă, când intrigantă, când cleveitoare sau răzbuțătoare, Cousine Bette, cu energia sufletească a primitivului, își urmărește în taină, nemărturisind nimănui, — nici confidentei sale, d-nei Marneffe, — gândul de a ruina familia Hulot, de a o desbina și a o umili, întâiu pentru că o distanțiază atât de mult social, al doilea pentru că i-a răpit omul de care se aninase. Acolo unde d-l Ralea relevă complexitatea sufletească din nedespărțirea Elisabetei de neamuri și din înclinarea ei de a le face bine, de a le fi folositoare, problema se pune invers: nu se desparte, ca să se poată răzbuna pe ei, și își propune să-i ajute, ca sa-i umilească. Avem chiar un pasagiu în regim direct prin care Balzac ține să explice și verbal, nu numai cu acțiunea, caracterul verișoarei Elisabeta; este acel privitor la căsătoria ei cu mareșalul, atât de important încât restul (nereușirea deplină a planului) numai interesează caracterul, ci soarta și sfârșitul celorlalte personaje: „Deci Elisabeta triumfal! Ajunsesse să atingă culmea ambiției sale, să-și vadă planul împlinit, ura satisfăcută. De mai nainte gusta cu nesațiu fericirea de a domni peste familia care atâta vreme o nesocotise. Își promitea de a fi protectorul protectorilor ei, ingerul salvator care va da viață familiei ruinate; ea, însăși ea se numia d-na comtesă sau d-na mareșal! salutându-se în oglindă. Adelina și Hortensia își vor sfârși zilele în nenorocire, luptând cu mizeria, pe când verișoara Elisabeta, admisă la Tuileries, va trona în lume“.

Încă o observație. De iubire, propriu zis, între ea și artistul polonez nu poate fi vorba. În ochii ei salvatul de la sinucidere e un om care, îi datorează ei viața, de unde brutalizarea lui; apoi e un om menit să-i ușureze traiul, să-l pună pe picioare ca să poată câștiga, deci stabilirea unor raporturi de interese, ceace dovedește și măsurile ei judiciare contra . . . „iubitului“, în caz că nu i-ar

plăti banii ce-i datora. De unde iubire?

Că ea, Cousine Bette, e un suflet complex, atât cât poate fi vorba de complexitate sufletească unde acțiunea e implexă, nu mai încapă îndoială; dar de când astfel de complexitate a devenit însușirea de căpetenie nuntai a literaturii moderne, așa cum o înțelege dl Ralea?

— Avem, însă, de făcut o distincție: să nu se confunde, din nebagare suficientă de seamă, aparenta mobilitate sufletească a verișoarei Elisabeta, cu permanenta ei încarnare psihologică, fondul statornic psihic, așa cum rezultă din opera lui Balzac. Ea nu trece dela o stare sufletească la alta sub imperiul acelei schimbări brusce și veșnic reînnoitoare, de care vorbește psihologia modernă; ci trece prin variate stări psihice tiranizată de o patimă nealterată, dedându-se chiar la ipocrizie. Mai ales ipocrită e de atâteaori Cousine Bette. După cum Père Goriot e dominat de iubirea părintească ori Grandet de avariție (simplificare, evident!) — la fel și Cousine Bette e stăpânită de patima parvenitismului social, fără însă nici-o altă justificare, în scopul căruia poate să fie când aparent bună, când intenționat vicleană, când serviabilă, când răutăcioasă, dar totdeauna rămânând constantă uneia și aceleiaș patimi: invidia.

Dar ce face originalitatea și dramatismul romanului, interesul pe care-l adună din totalitatea eroilor, dacă nu tocmai inventarea, la nesfârșit, în jurul aceleiaș pasiuni, fără însă ca să fie trădată, precum se trădează și se dau pe față Grandet, Goriot, Cleas din *La Recherche de l'absolu*? Pe când Hulot, Crevel și dna Marneffe merg până acolo cu mărturisirea și manifestarea pe față a depravării, încât cinismul le este a doua însușire, Cousine Bette, conform originii țărănești și mediului în care se învârte, conform caracterului, își deapănă în taină gândurile și patimele, așa că e ușor ca cineva să se încurce în interpretarea ei psihologică.

Ce să mai vorbim de sistematizarea logică a celorlalte personaje, dna Marneffe, baronul Hulot, Crevel, Adelina, Hortensia! . . . Dna Marneffe o depravată, cei doi barbăți, amanții ei, tipurile de libidinoși, Adelina, curățenia morală a soției, mamei și credințioasei. Fie care este reductibilă la o caracteristică. În privința lor nici dl Ralea nu face multe obiecțiuni; dsa își concentrează observațiunile și concepția la Cousine Bette. Cât privește pe Hortensia, ea are rol în roman mai mult în atingere cu Cousine Bette: odată, când se căsătorește, răpindu-i omul în care pusese speranțe, dar fără că Hortensia să poarte o vină; al doilea, când se desparte de bărbat, în urma intrigelor Elisabetei.

Judecat în sine acest lung roman al lui Balzac, (de două ori mai mare

decât romanele lui celebre) în lumina criticei franceze nu s'a bucurat de o vază egală cu *Eugénie Grandet* și *Père Goriot*. Brunelière vorbește numai de „unele pagini” din el, iar Faguet se oprește la caractere și episoade, în mod sporadic. Poate că și prolixitatea a contribuit la această soartă, dar, desigur, a influențat mult faptul că, din punct de vedere al compoziției, e un roman descusut. (Nu mai pomenim de obișnuitele reflecții „filozofice” care abundă și în *Cousine Bette*, atât de supărător!) Ingrămădirea acțiunilor și lipsa de tranziție între ele, aproape lipsa de răgaz pentru respirat, fac din *Cousine Bette* o operă jumătate reușită. Să se explice, oare, precipitarea romanului prin faptul că a fost scris într'o lună și două săptămâni? De notat e că nici pe capitole nu e împărțit; tot romanul rămâne „întâiul episod”, „prima parte”.

Luete în parte, personagiile principale: *Cousine Bette*, M-me Marneffe, baronul Hulot și Crevel sunt de aceeaș impunătoare creație ca și celelalte personaje faimoase ale lui Ba'zac. În deosibi *Cousine Bette* le întrece pe toate în acest roman, și nu mai încapă nici-o îndoială că ea e personagiul principal și că titlul romanului nu e dat fără semnificație, ca în *Eugénie Grandet* unde eroul principal nu e fata, care poartă titlul romanului, ci tatăl ei, avarul.

Încercarea de a moderniza literatura — și cu ea critica — poate fi lăudabilă în măsura în care e producătoare de valori noi estetice; dar în ori și ce caz noțiunea de „modern” nu poate fi extinsă asupra trecutului fără a se jineă seama de valorile câștigate și de mult valorificate conform cu acele principii care rămân permanente la baza judecății literare.

Radu Dragnea

•••••

REVISTE

Revista generală a învățământului, anul XII, No. 9 Octombrie. Ex. 15 lei. Ab. lei 150.—

Ideta europeană,
Cuvântul liber, București, No. 45. Un ex. 5 lei. Abonament anual lei 250.—
Acțiunea românească, Cluj, No. 3, un ex. 10 lei.

Au apărut în Biblioteca socială și economică a revistei *Societatea de mâine* și s'au pus în vânzare întâiele trei broșuri:

1. Petru Suciu: **Probleme ardelen**
2. N. Dașcovici: **Arbitrajul obligator și conferința dela Geneva**
3. Dr. D. Stanca: **O anchetă sanitară la un liceu**

Prețul fiecărei broșuri **Lei 20.**— A se comanda la administrația revistei în Cluj

TERRA SICULORUM

Contribuțiuni privitoare la Românii din Ținutul Săcuilor

Românii în fostul scaun săcuiesc al Odorheiului (Sedes S. Oduorhel). Cu drept se va întreba demograful, etnograful, geograful, istoricul, omul politic și în fine oricare patriot român, care se interesează de soarta neamului său: ce s'a ales de populația românească autohtonă (sau venită și mai târziu) din ținuturile, cari se întind pe clina de răsărit și pe cea de apus a *Munților Harghita*? Cei cari nu ne-au fost prieteni niciodată au negat totdeauna existența unei populații autohtone românești nu numai în jurul munților Harghita, ci peste tot în Ardeal. Reluarea acestor chestiuni azi este de-o importanță dublă, întâi din punct de vedere pur științific, iar mai apoi și din punct de vedere practic-politic. Din stabilirea adevărului privitor la chestiunea atinsă aci va trebui să rezulte luarea unor măsuri de ordin cultural-politic, cari să fie în stare a asigura în viitorul cel mai apropiat restabilirea unui just echilibru în repartizarea populațiilor din jurul Harghitei, unde se află azi populația cea mai compactă minoritară din România: *Săcuții*.

Am luat din Ținutul Săcuilor inadins fostul scaun săcuiesc al Odorheiului, fiindcă este azi cel mai săcuizat, cel mai lipsit de populație românească din întreaga România de dincoace de Carpați. Dacă ne va reuși să restabilim fie și numai în parte adevărul istoric cu privire la populația românească a acestui scaun, cu atât mai ușor va fi acest lucru pentru celelalte ținuturi cu populație minoritară ale Daciei Superioare.

I.

Voi lăsa de data aceasta neamintite numirile geografice românești (și slave, cari tot dela Români au fost luate), așezămintele, portul și obiceiurile Săcuilor, cari toate îi apropie mai mult de Români, decât de Unguri, precum și număroasele cuvinte românești trecute în dialectul lor. Mă voi opri numai la documentele istorice scrise și date la iveală din bunăvoința istoricilor Unguri. Vor trebui însă să existe și altele, cari așteaptă să fie scormonite de prin arhivele publice și particulare și pe cari străinii au avut tot interesul să ni le ascundă până acum și după puțină vreme chiar să le piardă urma.

Cel dintâi document scris despre Românii din Odorhei este diploma regelui Vladislav din anul 1301. Dăm

după traducerea dlui Jakab Emil conținutul acestei diplome. (Publicată în *Székely oklevéltár* I. p. 29—33). În această diplomă Vladislav înștiințează pe toți aceia, cari vor cîști într'ansa că: Chinezul Ursu(s) și „Domocoș” maimarele regelui între „Săcuții” din Odorhei (Oduorhel, Uduorhel) s'a prezentat înaintea regelui în numele tuturor locuitorilor din Oláhfalva cu o plângere mare, că „săcuții” din acele părți de țară prin prădăciunile dese ce le fac în satul lor și prin luarea pământurilor lor, și așezările (casele?) și numărul locuitorilor li s'a împușinat atât de mult, încât abia mai sunt în stare să dea lemne (de construcție) pentru cetatea regală din Udvard, și totuși la aceasta sunt siliți de maimarii cetății amintite, ei însă își aduc a minte de credința și de slujbele pentru cari au fost lăsați străbunilor lor în locurile acelea și cinstiți și doresc să slujească acestei țări și de aci înainte cu pace și în liniște. De aceea regele dă poruncă tare, ca acești locuitori din satul regal (?), cari dintru început au făcut slujbe la cetatea Udvard, fie cu materiale fie cu brațele, să nu fie scurtați în drepturile lor spre păgubirea lor și a regelui. Nimeni afară de maimarii cetății amintite să nu-i judece și să nu cuteze a-i sili la nici un fel de slujbe, numai chinezul acelu sat, iar „săcuții”, cari ar câștiga drept la târguri sau alte drepturi legale, cari însă să nu fie supuși poruncilor chinezului: poruncește, ca aceia întocmai ca și ceilalți „săcuți” liberi, cu prilejul manevrelor militare să stea sub porunca șpanului lor, poruncește însă ca și acei „săcuți” să ducă în fiecare an grinzile (lemnul) cerute pentru cetatea Udvard și să ia seama ca ceilalți locuitori (adecă Românii) acelu sat să nu fie încărcați pe nedrept și regele cu învoirea maimarilor bisericii și a juzilor țării, hotărește, ca locuitorii numelui sat (a se înțelege băștinașii Români) să nu dea zeciuială altuși numai bisericii din Udvard și să fie scutiți, întocmai cum sunt „săcuții” liberi, între cari locuiesc, pe veci dela orice fel de dări, însă cu ce datorează chinezului lor, să-i plătească: nu vor da însă (ca „săcuții”, nici dare în boi (Signatura bovum).

Din comentarea acestei diplome

1) Jakab Emil: *Udvashelyvármegyé története*, Bpest 1901 p. 200.

se desprind o mulțime de fapte importante. Săcuii, precum se știe dela aducerea lor prin aceste părți au avut privilegiu foarte mari. Cele mai importante erau: scutirea dela orice fel de dări și dreptul de a dispune ei singuri de pământul, pe care îl luaseră dintru început în primire. Nenumărate sunt locurile citate de istoricii lor, unde se spune, că nimeni, nici chiar regii n'aveau dreptul să cinstească cuiva din pământurile lor. — Vedem însă, că regii aveau și în Ținutul Săcuilor — probabil înainte de aducerea acestora aci — cetăți și Români, pelângă păstrarea unor anumite drepturi, erau iobagii acestor cetăți. Săcuii sunt amintiți peste tot locul ca „oameni liberi“ cu privilegiu. Slujbele și robotele cetățitorilor le făceau prin urmare Români, cari au trebuit să fie numărați printre Săcu. Erau băștinașii cu moșiile, și cnejii și drepturile lor înainte de aducerea „săcuilor.“ Pentru ce au fost aduși „săcu“ și aci, vom vedea cu alt prilej.

Un alt lucru, care trebuie și aci scos în evidență este amintirea făcută la „săcu“ din aceste părți ale țării, dovadă că erau „săcu“ și în alte părți ale țării. Documentele ne vorbesc de „săcu“ dela miazănoapte și din apusul Ungariei. Numirea de „săcu“ era prin urmare o numire care nu se referea la un popor ci la o slujbă similară pe care o făceau indivizii așezați în diferitele puncte mărginașe ale țării. Ne vom ocupa de această chestiune mai pe larg cu alt prilej, deocamdată reținem numai și din acest document acest fapt. Numirea de Săcu s'a localizat abia târziu de tot la populația — în bună parte maghiarizată — din răsăritul Ardealului. Definiția juridică a „Națiunii Săcuiești“ o aflăm abia la Verböczi în secolul al XVI-lea.

Tot din analiza obiectivă a documentului de mai sus se vede limpede, că populația autohtonă a Odorheiului erau Români, cari se plâng că „săcu“ le răpesc din pământuri și le ruinează gospodăriile. — Nimeni în cazul de față nu va vedea că Români ar putea să fie veneticii, și tocmai cei ce atacă și răpesc. Ceeace se întâmplă cu cei din Olahfalu se întâmplă și cu celelalte sate românești, cari însă au avut „chinezi“ mai puțin îndrăzneți, decât Ursu, care a dus plângerea oame-nilor săi până la curtea craiului sau și dacă au dus-o au fost mai puțin norocoși și nu li s'a dat dreptate,

iar dacă li s'a dat, dovezile scrise ne lipsesc încă.

Încă din aceste vremi vedem cum „săcu“ ajunseseră până la Olahfalu, sat așezat tocmai în creierul munților Harghita, la o altitudine de aproape 900 m. dela nivelul mării pe șoseaua, care duce dela Odorhei la Miercurea Ciucului, la intrarea în munți a trecătorii zisă a tâlharilor. — (Satul, recunoscut și de Unguri ca sat pe vremuri curat românesc, se numește până'n ziua de astăzi Olahfalău, Vlahița) a trebuit, să aibă numele lui românesc; probabil, s'a numit Rumânești, numire foarte des întrebuintată în toate părțile Ardealului. Este o umilire pentru noi, că oficialitatea n'a aflat încă de bine să numească majoritatea localităților maghiarizate cu numele lor străvechi românesc, mai cu seamă în Ținutul Săcuilor și suntem nevoiți încă și azi, ca să ne putem înțelege, să le numim și noi tot săcuiește. Oficialitatea noastră îi zice azi „Olahfalău“-Vlahița fiind — probabil — în credință că i-a dat numirea cea mai neaoșe românească).

Se văd apoi și din diploma citată tendințele „săcuilor“ de a se infiltra printre Români. Cu toată plângerea cneazului Ursu, diploma totuși îl lasă și pe ei în sat, nu uită însă să-i scoată de sub oblăduirea cneazului și să-i scutească de robotele prestate de Români pentru cetatea Udvard, fiindcă erau „liberi“ ca și ceilalți „săcu.“ Plângeri de ale noilor veniți ridicate împotriva cnejilor Români se cunosc de altcum și din alte părți ale Ardealului. Bănuim, că scoaterea „săcuilor“ de sub administrația cneazului Ursu nu s'a făcut fără intervenții, cari însă sunt trecute cu tăcerea în diplomă.

Amintim numai în treacăt, că diploma aceasta este întâiul document cunoscut, în care se face amintire și de „săcu“ din Odorhei.

Alt document, care ne arată existența populației românești din Odorhei este „Insemnarea zeciuie-lilor papale“²⁾ în cari sunt trecute venitele potificale adunate din zeciuiele bisericilor parohiale. În aceste insemnări aflăm o mulțime de numiri românești de sate. Așa: Buguz, Cornud, Cănad, Lijeche, Gig, Iprtha (pentru Turda), Farchad și Forcad, Daia, Dobov, Villa Carașun (pentru Craciun), Potac, Solumus

²⁾ Theiner August: Monumenta Vaticana. Tom. I 1887 p. 97, și urm. Vezi și: Rationes Collectorum Pontificalium Bpest 1887. După Jakab El. o. c. p. 193—200.

(pentru Șoimuș), Sacu, Wduorhel și Oduarhel (pentru Odorhei. Numirile lor ungurești actuale sunt: Bögöz, Korond, Kányád, Lövéte, Gagy, Tarcsfalva, Farczád, Dályá, Dobó, Karácsonfalva, Patakfalva, Solymos, Magyar Zsákod, Székely-Udvarhely ș. a. —

Precum se vede Secu și mai cu seamă Ungurii s'au silit să le boteze cu numiri — după puțină nici nu ungurești, ci deadreptul hunice (așa credeau ei.) D-I Jakab E. autorul numitei monografii istorice a județului Odorhei, se și plânge textual: „Valoarea lor (a însemnărilor amintite) o scade împrejurarea că partea cea mai mare a numirilor de comune este scrisă greșit ungurește sau cu o numire învechită (régiesen vagy hibásan van írva magyarul).“ Pentru noi valoarea lor stă tocmai dinpotrivă în împrejurarea, că de aci vedem, că prin veacul al XIV-lea numirea românească a număroase comune era singură întrebuintată, încă nealterată. — Este caracteristic că plângerea de mai sus o aflăm și mai târziu și și la alți istorici unguri, cari nu se sfiesc să spună adeseori, când este vorba de numiri limpezi românești, că sunt hunice, avarice, cumane sau cum doriți, numai românești nu.

Ce făceau locuitorii Români ai acestor sate, despre cari însă nu se face pomenire? La orice întâmplare ce făceau și cei din Rumânești (Olahfalu). — N'avem nici un motiv să ne indoim despre aceasta. Mulți dintre ei însă probabil până la această dată, fiind în locuri mai expuse decât cei din creierul munților, fuseseră complect năpădiți de „săcu“ și ca să scape de robotele către cetate, începuseră să se considere și ei de „săcu“.

Cât de mare era numărul Românilor la această dată n'am putea spune. Îl putem însă compara cu al „săcuilor“ acelor vremi. Din cele 42 de sate amintite în „Insemnări“ putem lua fără a putea fi desmintiți cel puțin 10 cu nume românesc, cu alte cuvinte cu populație în bună parte românească. Numele sate-lor cu populație curat românească cum este Olahfalu nu figurează în „Insemnări“, ceea ce ne face să presupunem, că lipsesc încă și alte sate românești din pricină pe cari nu le cunoaștem, bănuim însă, că în satele acestea nu erau încă parochii catolice. Să luăm iar numai zece din categoria a doua și ajungem la numărul de 20 de sate cu majorități românești. Credem că nu

suntem departe de adevăr, dacă afirmăm, că în secolul al XIV-lea au trebuit să fie în Odorhei cel puțin 40% populație românească. Că-tătorii văd însă că poate să fie vorba numai de-o proporție aproximativă, care poate fi majorată în favorul Românilor, cu greu însă scărîtată, având în vedere că în regiunile de munte populația românească a fost todeauna foarte împrăștiată, prin urmare era și prin satele cu majorități săcuesți.

În sprijinirea celor de sus amîn tesc că în veacurile următoare se face des amintire de „iobagii băști-nași“ (ősi jobbágy) așa la anul 1614 nu mai puțin de 501 familii¹⁾. Acești „iobagi băști-nași“ nu pu-teau să fie alții, decât Români; în 1710 nobilii vorbesc în dietă despre „Români băști-nași“ (ős oláhok)²⁾. În 1761 din 102 comune câte erau în județul Odorhei Români se aflau împrăștiati în 99 de comune³⁾. — Despre aceștia vom vorbi însă mai pe larg în articolul următor.

De data aceasta mai reținem un singur fapt important. Din diploma lui Vladislav se vede limpede că în Olahfalu (Rumânești) la 1300 se țineau târguri, prin urmare era un centru în primul rând pentru populația autohtonă.

Concluzia: când se face pentru întâia dată amintire de „săcuii“ din Odorhei, Români învăluiau ca o pânză rară aceste locuri. Numărul lor n'a putut să fie în veacul al XIV-lea cu mult inferior numărului „săcuilor“ aduși printre și peste ei.

Sabin Opreanu.

1) Jakab El.: o. c. p. 332,

2) Szádeczky Lajos dr.: Udvarhely vármegye története, Bpest, 1901. p. 441,

3) Szádeczky L.: o. c. p. 479.

Repertoriul Teatrul Național

Duminică	21 Dec. 1924 seara	Plicul
Marti	23 " " "	(Relache)
Joi	25 " " "	Doctorul fără voce și Avarul
Vineri	26 Dec. 1924 (matineu)	Floarea de lămâiță
Sâmbătă	27 Dec. 1924 seara	Onoarea
Duminică	28 " " (matineu)	Un Erou
Marti	30 Dec. 1924 seara	Năzdră-vânille Divorțului
Joi	1 Ian. 1925 seara	Năzdră-văriile Divorțului
Sâmbătă	3 " " "	Festival pr. tuberculoși
Duminică	4 Ian. 1915 seara	Candida
Marti	6 " " "	Când vine Viforul
Mercuri	7 Ian. 1925 (matineu)	Cinematograful
Joi	8 Ian. 1925 seara	Când vine viforul

REVISTELE DIN ȚARĂ

Acum ne sosesc aproape toate publicațiunile periodice românești din țară: datoria noastră va fi să urmărim cu un interes mai viu mișcarea intelectuală, nu pentru a împărți certificate și clasa cu rigoare, a nu avea decât elogii pentru unele și a disprețui pe celelalte, ci a semnaliza ceea ce merită să trăiască și a restaura în ochii a publicului cetitor valoarea tiparului și a îndemna la cinstirea lui.

Câtă inteligență și gândire se risipește fără a lăsa urme. Ni se pare că publicul cetitor este desorientat și demoralizat. Nici revista, nici cartea nu este considerată așa cum ar trebui să fie. Unde sunt marile succese de librărie? Cu toată se produce atâta calitativ și cantitativ, cât n'a cunoscut încă acest popor românesc. Niciodată teacurile tipografice n'au fost atât de multe și de harnice.

Cetitorul trebuie condus și format. În Ardealul nostru mai ales, ne-am dat seama din primul moment, că o critică a cărților va face un real serviciu autorilor și publicului. Revista noastră are caracter social-economic, însă nu puteam neglija necesități mari de îndrumare culturală și literară, de aceea am susținut rubricile criticii literare și actualităților.

Alături de opera prodigioasă a scriitorilor trebuie să stea criticul activ, cu observația sa caustică. Epoca marilor noștri creatori: Eminescu, Goșbuc, Slavici, Delavrancea, Carageale, Vla-huță, a avut pe criticii înarmați cu o cultură estetică de principii superioare: Maiorescu și Gherea . . .

Cultura și viața noastră literară are nevoie de critici profesioniști, cari cu autoritatea lor să știe ce să încurajeze și ce să loviască în germene, să consacre talente și să dea înlături nulități. Astăzi se crază mult, însă ogorul este îmburuienit și nu se poate distinge grâul din neghină . . .

SOCIETATEA DE MAINE își dă contribuția sa regulată. Vom urmări activitatea revistelor deodată cu al doilea an de apariție, în mod mai intens, mai critic.

Publicațiuni ca *Viața Românească*, *Gândirea*, *Convorbiri Literare*, *Ideia Europeană*, *Adevărul literar și Artistic*, *Mișcarea literară*, *Arhiva pentru știința și reforma socială*, *Omul tiber*, *Țara Noastră*, *Năzuința ș. a.* cuprind materie imens de bogată, mare risipă de cugetare.

Suntem plăcut impresionați de recunoașterile ce ne-au venit, fără a fi cerute, pentru munca noastră de până acum. Ne vom păstra nivelul și conștientă și vom căuta să luminăm și noi câmpurile fertile ce le vom găsi la publicațiunile surori cărora poate le-am făcut nedreptate prin tăcerea ce ne-am impus-o în primul an până ne-am consolidat existența făcându-ne vad în opinia publică.

ION CLOPOTEL

PROBLEME ECONOMICE

INTERESELE STATELOR ÎN IUGOSLAVIA

Din mărirea ei teritorială, Iugoslavia a căpătat întocmai ca și România o importanță și din punct de vedere politic, dar mai cu seamă din punct de vedere economic, așa încât toate statele europene și extraeuropene, caută să strângă cât mai mult legăturile comerciale cu acest stat.

În primul rând trebuie să observăm, că două state mari își dispută rolurile, și acestea sunt, Anglia și statele Unite; iar în al doilea rând Franța și Ungaria. Primele două state, pe lângă multiplele instituții cu caracter economic, pe cari le-au înființat în Iugoslavia, au mai acordat acestei țări și împrumuturi, și printre altele trebuie să cităm împrumutul de 100 milioane de dolari acordat de America (Statele Unite) pentru construcția căii ferate adriatice și alte ameliorări industriale făcute; precum și împrumutul de 500.000 lire sterline făcut de către Anglia, în timpul din urmă, pentru finanțarea industriei și a exportului de tutun. Ambele acest țări au bănci înființate, cari lucrează cu capital englez sau american. Așa, de pildă, trebuie să cităm „Banca Engleză de Comerț“, care sprijinește interesele engleze și în parte și pe cele americane, în Iugoslavia.

În afară de acestea alte firme englezești de industrie și de comerț sunt bine reprezentate și organizate, și printre dănele avem: „British Danubian Trade Corporation Ltd“; „East European Trading Co. Ltd.“; „Central Agencie Ltd.“; „Societatea de comerț engleză-ugoslavă“; „The Levant Trading Corporation“; „The Levant Company Ltd“; „British Trade Corporation“; „North British Rubber Company Ltd“; „The British Manufactures Ltd“; „Belgrad-Zagreb“; „Armstrong Whitworth Iugoslavia Ltd.“. Pe lângă aceste instituțiuni mari, de comerț, englezești, americanii încă au altele, foarte numeroase și în primul loc trebuie să punem „Banca americano-sârbească“.

Dacă americanii caută să pătrundă prin ceva pe piața iugoslavă, apoi această este numai petrolul în primul loc, iar în al doilea celelalte produse de natură industrială. Și-au format în acest scop filiale în Iugoslavia marile societăți americane de petrol, și printre cele mai principale avem: „Standard Oil Company Ltd. of Ugo-slavia“ (cu sediul principal la New-York); „S. H. H. Societatea americană pe acțiuni, de petrol“ (cu sediul la Belgrad) etc. Cu ajutorul acestor instituțiuni americani tind cu tărie, ca să monopolizeze petrolul în Iugoslavia, și să alunge de pretutindeni, de pe toate piețele sârbești, petrolul nostru românesc, care în împrejurările de astăzi constituie unicul concurent

pentru produsele similare, americane.

În ceea ce privește pe celelalte societăți americane, formate pe teritoriul iugoslav, ele ar fi următoarele: „Filmfabrik Pannonnt Pictures”; „Roneo”; „Național Cash Register”; „Royal” etc. Toate acestea sunt susținute în cea mai mare parte de centralele lor din America, pe de o parte, iar pe de alta de către banca americano-sârbească, ce își are reședința în Iugoslavia. Ele fac afaceri numeroase în Regatul veciu, și realizează beneficii cât se poate de importante, monopolizând aproape producțiile industriale respective din această țară.

Pe lângă americani și englezi, am zis, că în Iugoslavia și francezii au căutat să-și plaseze capitalurile și produsele lor, industriale, așa încât și ei au instituit aci bănci și alte instituții industriale și comerciale. Printre principalele bănci avem: „Banque de Paris et des Pays Bas”; „Banque croate d'escampte”; „Union Européenne industrielle et financière”; „Caisse hypothécaire de France”. În industria extractivă a cărbunelui prin ajutorul

acestor bănci, francezii au putut pătrunde, formându-și societățile: „Société des cimenteries et charbonnages franco-serbe”. De asemeni în industria extractivă a cuprului francezii au căpătat un loc destul de important, ca și în alte categorii de industrii miniere, unde ei au până în prezent un fel de monopol.

În ceea ce privește ungerii, încă de când erau ei stăpâni pe parte din noile teritorii ale actualei Iugoslavii, au căutat să pătrundă cu capitalurile lor în industria lemnului; a fabricațiilor vagoanelor, precum și în cea mai mare parte din industria metalurgică.

Așa fiind lucrul, se vede, deci, că străinii au căutat să acapareze cât mai mult piața iugoslavă, acaparare, din care au ei în primul loc un mare profit; iar în al doilea loc profită și iugoslavii, de oare ce prin mijlocul capitalurilor străine își dezvoltă și ei propria lor industrie națională, care cu timpul va deveni desigur adevărat națională, scăpând de tutela străinătății.

București. Eugeniu N. Giurgea

•••○○○○•••

CONSOLIDAREA INDUSTRIEI NAȚIONALE

I.

Baza industriei noastre

Agricultura noastră bogată precum și subsolul nostru extraordinar de variat în compoziție geologică, pun la dispoziția industriei un șir lung și foarte variat de materiale prime. Acest fapt este determinant pentru caracterul tinerei noastre industrii dar totodată ne dă și directive foarte prețioase pentru viitor.

Dacă dintre marile state industriale europene, în general, fiecare are două-trei ramuri industriale speciale în jurul cărora se grupează întreagă industria, la noi aceasta nu este cazul, căci noi avem o variație în materiale prime, de care puține națiuni se pot lăuda.

Avem în abundență căderi de apă, lemn, piei brute, oase, lână, carne, pești, cânepă, sfeclă, tot felul de cereale și de poame, semințe olegi-noase, petrol, sare, pirită, bauxit și în mod indestulător fier, cărbuni, plumb, aramă, argint viu etc. etc.

Bazați pe aceste materiale prime națiunea noastră are toată posibilitatea să devie o personalitate independentă în uriașul babilon industrial de pe planeta noastră.

Cât de valoroasă este această varietate a materialelor prime o înțelegem atunci, dacă ne dăm seamă că în mersul dezvoltării industriale una industrie atrage pe cealaltă după sine. De exemplu producția petrolului are nevoie de țevi, plăci de fier, șuruburi, sărmă, diverse acide etc., ori toate se pot face în țară. Industria lănei provoacă crearea industriei chimice

care se reazemă pe industria petrolului; electricizarea căderilor de apă provoacă prelucrarea aramei și toate împreună cer mașini, motoare, curele, oleuri, materiale de clădit etc., etc. Cu un cuvânt dacă industria a început să ia un avânt, dacă ea s'a ridicat din fașe, atunci în mod irezistibil răsare fabrică după fabrică, se înțelege numai atunci dacă se află materialele prime necesare- ceea ce la noi este cazul; și de fapt în puținii ani după război, cu toate incurcăturile noastre financiare și valutare și cu toată sărăcia noastră în capitaluri, s'au format o mulțime de societăți industriale, cari în mare parte au și realizat crearea altor instalații industriale, pentru început foarte respectabile. Ne-am putut convinge la cele câteva târguri de mostre, cât de încheșată este deja industria noastră.

Acest fapt, foarte îmbucurător de altcum, ne impune îndatorirea, să ne îngrijim la timp, ca industria aceasta să se desvolte așa, ca ea să aducă foloase națiunii noastre atât în timp de pace, dar cât și în timp de război și în timpul când conflagrații mari ne vor sili să trăim numai din resursele proprii.

Înainte de toate trebuie să fixăm că în niciun caz nu este bine, să incurajăm dezvoltarea industriei cu pași mari în stil american căci în cazul acesta ea sigur ne-ar scăpa din mână și atunci s'ar putea desvolta în așa mod încât ar putea aduce în loc de folos chiar pagube mari națiunii, ba chiar ar putea să-i răpească independența individualității ei dintre popoare.

P. Andrea

Cami: L'Homme à la tête d'épingle franc 7-50.

Farrère (Claude). Mes Voyages: La promenade d'Extrême-Orient franc 7-50.

Gyp. Elles et Lui (18e mille) franc 7.—
Marguerite (Victor). Le Couple, roman 125e mille) franc 7-50.

Fischer (M. et A.). L'Amant de la Petite Dubois, roman (31e m.) franc 6-75.

Flanmarion: Les Forces naturelles inconnues, 2 volumes (17e mille). Illustrés. Chacun, franc 7-50.

Hugo (Victor). Poésies: Feuilles d'Automne. — Ees Chants du Crépuscule. — Les Voix intérieures. — Les Rayons et les Ombres, franc 7-50.

Les Misérables: I—IV. Franc 30.—

Malot (Hector). Sans Famille. Illustrations de Loevitz 2 volumes. Chacun, franc 7-50.

Marguerite (Victor). La Garconne, roman de mœurs (550e mille) franc 7-50. — Le Compagnon, roman (175e mille) franc 7.—

Sienkiewicz. L'Eternelle Victime. Traduction Halpérine-Kaminsky. Edition illustrée par Génia Halpérine-Kaminsky, franc 5.—. — Quo Vadis. Trad. de B. Kozakiewicz et J.-L. de Janasz. Edition illustrée par Jan Styka, franc 8.—.

Zola (Emile). La Faute de l'Abbé Mouret. Collection Guillaume. Illustré. Nouvelle édition, franc 8-50, + port 15/0

Se pot cumpăra și comanda la **Librăria Lepage, Cluj**.

Doă sfaturi de folos. În privința lichidării creanțelor dintre cetățenii României și ai Ungariei, ar fi bine, ca particularii interesați în cauză, să-și ceseze creanțele lor la bănci românești de încredere, cari se pot angaja să rezolve lichidările și mai ușor, dar și mai bine, decât dacă le-ar face particularii înșiși. De fapt, creanțierii din Ungaria, înțelegând avantajele cesionării creanțelor la bănci mai mari, procedează toți pe calea aceasta.

Pentru restanțieri.

În zilele mari de acum aducem aminte restanțierilor (abonați și depozitari) că sufletul lor nu poate prăznuți cu adevărat sfintele sărbători, nu poate fi împăcat neîndeplinindu-și datoria față de noi. Cine poate aștepta jertfe fără număr? Cine nu-și dă seama de imensele cheltuieli de bani și nervi în fiecăr săptămână la SOCIETATEA DE MAINE? Cine poate pretinde intelect alilor cari scriu paginile pline de conținut o muncă grațioasă? Așteptăm grabnica achitare a abonamentului. Altfel vom publica numele lor pentru a fi cunoscuți în largul țării ca răi de plată și lipsiți de simțul datoriei.

Doctor G. Sglimbea

fost asistent univ. la Paris (prof. Gossel) operațiuni chirurgicale, boli de femei, faceri, genitorinare sifilis.

Consultațiuni: 9-12 str. Sf. N. Șelari 5
4-6 str. Armenească 35

BUCUREȘTI

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE

Renaștere . . .

„Nașterea lui Hristos să ne fie de folos,” vor striga colindătorii în toate căminurile. Și copiii îmbujorați de abondața ce le-au adus-o sărbătorile se gândesc la micul Isus înzestrat cu puteri supraomenești pentru a deschide mințile și inimele și a le porni, pe calea adevărului și binelui desăvârșit. Norodul copiilor urmărește fascinantă ascendență a Nazarineanului, fantazia li s'aprinde și le umple viața de o lumină nouă . . .

Apariția fenomenală a dumnezeescului copil, a dat curs nou lumii, a lovit prejudecii, a dezonat pe cei mincinoși, a înfierat abuzurile, a purificat viața societății, a reabilitat pe cei slabi și părăsiți, a umilit și înfrânt pe bogății nesățioși și imorali.

Un suflu nou, de sănătate morală s'a revărsat peste popoarele pământului. Omenirea a fost revoluționată, transformată în așezăminte ei, și în locul unui mănunchiu mic de protentați cari se ospătau la masa tuturor bunătăților, și-au cerut loc mulțimile . . . Da, Isus este întemeietorul democrației universale ce a început să se realizeze, cu prețul oricăror jertfe de sânge, persecuții, sălcicii, veac de veac, până'n zilele noastre, și se va desăvârși continuu după noi.

Nașterea lui Isus este simbolul renașterii popoarelor. Iată și noi poporul român „ne-am sc. lat din morți”, ne-am ridicat peste blestematele apăsări de douămii de ani și ne-am făcut loc de binele în câmpul istoriei. Nașterea noastră condeiează că a lui Isus . . . în geneologia istorică și mărirea noastră a fost în funcțiune de intruparea în realități a ideilor sale de regenerare umană, dreptate pentru popoarele lumii și biruința a mulțimilor ce păreau osândite la veșnică robie . . .

Sus inimile și curaj în drum al de continuă perfecționare a sorții noastre!

Horia Trandafir

— Abonaților, colaboratorilor și cititorilor noștri, cari au înțeles să-și smulgă uneori chiar și bucata de pâine dela gură pentru a ne urmări, le dorim din tot sufletul sărbători fericite și nădejdi că jertfa lor de astăzi va rodi spre folosul lor înșile și al societății.

— Numărul viitor al „Societății de mâine (Anul II, no. 1) va apărea în mod obișnuit Duminică 4 Ianuarie 1925.

În an nou! — Intrăm într'al doilea an al existenței noastre. Deodată cu urările calde de prosperitate și fericire cu prilejul sfințelor sărbători, Societatea de mâine ține să mulțumiască tuturor prietenilor cari n'au pregetat să piardă vreme și oboseli în silința de a fi stâlpi ai ideilor noastre.

Să se știe: niciodată nu se face un lucru mare de către un om singur sau un grup mic, ci numai colectivitatea este în stare să dea trâncie și rigoare unei opere. Ceeace dai tu pentru binele obșteșc — numai aceea are valoare și durată. Când într'o acțiune se amestecă ambiții și vanități — prăbușirea este inevitabilă. Egoismul și grandomania distruge, idealismul și jertfa consolidează. În drumul nostru nu vedem decât ținte de utilitate comună. Nu ne cultivăm capriciile și nu cădem în admirațiuni mutuale — căci condamnăm bisericuțele și nu înțelegem să mai facem una. Toți cei bine intenționați și cari cred că pot aduce un aport cât de mic la orientarea și înfrământarea societății — fie bineveniți în mijlocul nostru.

Desvoltarea și sistematizarea anchetei.

— Pentru a se adânci programul social-economic al revistei noastre, a se săvârși o muncă sistematică și de amploare cât mai mare, a face posibilă o editură a anchetelor întreprinse și a studiilor teoretice dezvoltând Biblioteca social-economică, am lansat ideea organizării intelectualilor într'o asociație. Unirea face puterea, este dictonul vechiu. Putem comunica aslăzi că ideea este apreciată de foarte mulți intelectuali. Actualmente se lucrează la redactarea definitivă a statutelor și regulamentului intern. S'au anunțat deja ca membri fondatori ai asociației cu suma de 20.000 lei dintre frunțașii ardeleni dd. Antoniu Mocsonyi, Vasile Goldiș, dr. Aurel Lazar, dr. Aurel Vlad, Mihai Popovici, dr. Zaharia Munteanu ș. a. Membrii activi vor plăti o cotizație anuală de lei 400 — Adreziunile de înscriere se fac la redacția revistei noastre în Cluj. Societatea românească parcă începe să se înviorizeze. Atmosfera nouă pe care Societatea de mâine o introduce pe zi ce trece își vădește roadele. Intelectualii se conving că nu se mai pot complăce în izolarea de până aci, în individualismul limitat și improductiv. Să ne organizăm!

Să se facă lumină. . . Credem că nimeni nu se mai îndoiește de neutralitatea noastră în chestiunile politice și de independența față de partide. Respectăm orice idee bună de oriunde ar veni și luăm în apărare interesele publice împotriva oricui. N'avem scopuri practice de acțiune politică. Suntem aderenții discuțiilor limpezi și ample pentru orientarea opiniei publice, tocmai pentru a se știe care este cea mai bună cale de urmat. Tăria Greciei antice a fost agora, adunarea liberă dela porțile cetăților unde cetățenii dezbăteau în completă libertate problemele, își ascuțeau simțul critic, preparau marile acțiuni cari au dus la înflorirea unei civilizațiuni ca cea grecească. Am propus conferințe, pentru a se face expozee clare asupra concepțiilor ce le au bărbații noștri reprezentativi. Articolul nostru a avut deja până acum două ecouri: dd. G. Bogdan-Duică și Goga s'au anunțat că vor participa bucuros la întrunirile dela Cluj. Nu poate avea nimeni interes să acopere cu tăcere intențiile, ci credem că toți cei invitați vor răspunde cu plăcere chemării făcute, văzând un nimerit prilej să stea de vorbă cu intelectualitatea metropolei Ardealului. Discuția liberă întărește voințele și asigură triumfurile.

Librarul . . . De cele mai multeori este un simplu negustor de teighea. Publicul îi cere însă să fie altceva: să aibe neapărat calitățile de negustor ager, întreprind, neodihnit, să inventeze continuu, zi de zi mijloace de străbateră a cărții în public, însă să fie pedeașupra un intelectual, el însuș nu cetitor pasionat, un cunoscător al cărților. Librarul nu poate pleda călduros, nu poate convinge clientela, dacă n'are habar de ce ascund cărțile. Autori, editori și public cer librarului cultură, contact viu cu lumea. Un librar inteligent conduce viața intelectuală a unui oraș. Cât rezerve ne trezește așanumitul librar-om faciturn, pe care-l întâlnim mai adesea după teighea, cu expresia lipsită de orce inteligență, așteptând arginții sunători ai unor mari cheltuirii de forțe nervoase . . . Suntem categoric împotriva tipului anti-intelectual al librarului și nu putem decât îndemna publicul să-l trateze în conse-

cință, cu boicot și dispreț. De ce să se împotmoliască operele de gândire în taraba negustorului de rând al cărților?

Viața aromânilor. — Revista Tribuna a românilor de peste hotare, scrisă de intelectuali aromâni stabiliți în capitală, stăruie în ultimul său număr asupra distincțiunilor de temperament dintre bulgari și aromâni. „Într'adevăr, scrie Tribuna, activitatea poporului bulgar nu a fost una ordonată și chibzuită, ci a fost o continuă explozare de energie care în explozarea ei nu putea provoca decât o nete disarmonice și stridente ce izbiau ca niște lovituri de ciocan timpanul rafinat al lumii civilizate.” Bulgarii se dedau la asasinat, fac sgomot asurzitor și sugerează lumii impresia că Macedonia, cu toatăcă este locuită în majoritatea populației de aromâni, ar putea fi o revindicare pur bulgărească. Aromânii sunt blânzi, blajini, resemnați, au oroare de crime; dar tăcerea aceasta poate fi răstălmăcită în defavoarea lor, iar deznădejdea le copleşte sufletele. Tribuna are două soluții contra deznădejei:

1. „Dacă organismul atacat de această boală dispune de o energie și putere de vitalitate mare, această forță se revoltă, reacționează violent, orbește, până când își găsește canalizarea instinctiv urmărită, sau până se distruge prin ea înșăși.

2. Dacă puterea de vitalitate a celuiiaș organism este slabă, acesta se lasă ros de deznădejde, se resemnează și moare.

Organismul poporului macedo-bulgar fără îndoială că face parte din tufașia categorie.

Organismul nostru al aromânilor, din ce categorie face parte oare?”

Sovietele nu vor mai primi flota wranghelistă? — În legătură cu articolul său de politică externă d-l prof univ. N. Dăscovici ne trimite acum următorul post-scriptum:

Îndrăznește mișcare a comuniștilor francezi, încurajată desigur dela Moscova, ca și prezența lui Sadoul în Franța, au împus guvernului Herriot revizuirea primei sale atitudinii binevoitoare față de Soviete.

Flota wranghelistă dela Bizerta n'are mai plecat nici spre Marea Neagră, nici spre Baltica și e puțin probabil să mai plece în curând.

Declarația unui deputat comunist francez, în Cameră, că flota și armata sovietică au menirea să intervină și să asigure triumful revoluției comuniste în țările unde ea ar isbucni, au convins, mai mult ca toate protestările diplomatice, guvernul d-lui Herriot despre graba nechibzuită a hotărârii de restituire. Recenta încercare de revoluție comunistă din Estonia ca și isprava bolșevică dela Tatarbunar (Basarabia) au căpătat adevăratul lor înțeles internațional prin declarațiile comunistului francez. Evident, acum s'a înțeles și de ce flota wranghelistă nu trebuie să fie restituită bolșevicilor. . .

Să sperăm că se va înțelege și ceva mai mult. Creditorii francezi ai Rusiei țariste ar putea găsi mijlocul juridic să-și garanteze creanța lor repudiată de bolșevic: prin sechestrarea flotei care, acum, este recunoscută proprietatea Rusiei sovietice.

SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ - FINANCIARĂ

FINANȚE

Bugetul anului 1925 a fost votat de către Corpurile legiuitoare cu suma preliminară în proiectul Ministerului de finanțe.

Discuțiile asupra bugetului nu s'au putut smulge nici de data aceasta din vârtejul frământărilor și patimilor de partide. Mai mult: aceste discuții n'au reușit să lase cel puțin o dără de lumină asupra felului de a vedea și de-a soluționa marile probleme sociale și economice, care au o esență atât de directă în cifre și în întreaga structură a bugetului unei țări.

Apărățile majorităților ca și criticele opoziției nu ne-au dat nici o perspectivă de o mai consolidată și mai clarvăzătoare politică economică și socială — cel puțin pentru proximități ani.

Toate discursurile au fost ținute în fașon pleoară de acuzator sau de apărător. *Constructorii* — au lipsit, ca și când n'ar exista.

Fără îndoială au fost câteva discursuri remarcabile, mai ales din opoziție, dar și aceste prea mult au neglijat să insiste asupra unui complex de soluții, ca țara să poată fi constructivă, nu numai păstrătoare a trecutului economic.

Dacă ar fi să judecăm țara, sub raportul forțelor economice și sociale — după cuprinsul discursurilor parlamentare la mesaj și la buget — ar fi să credem că ne găsim la o grea cumpănă. Preferăm să credem că toate aceste discursuri au fost ciungărite și înăbușite în atmosfera și patimile de partide personale sau tradiționale, dar lipsite, așa cum sunt, de puterea ce o dă realitatea și nevoile date — singurele izvoare din care au dreptul să nască partidele militante și nu de doctrină.

Revenind la discuțiile asupra bugetului, trebuie să însemnăm că o pălădă excepție a făcut discursul de încheiere al ministrului de finanțe.

Domnul Vintilă Brătianu a spus din nou și mai concis, ce-a vrut și cum n'a reușit, în urma insuficienței mijloacelor și a mulțimilor de îndatoriri.

Noi adăugăm, repetându-ne: dar mai ales, în urma greșitului sistem de guvernare, care ne-a pus în cap nenorocitul burocratism centralizator și centralizat.

Aprovizionarea țării, din nou trece prin grele încercări. Se afirmă că noi, țară agricolă, am fi amenințați să nu ne putem alimenta cu grâu orașele și funcționarii, armata și muncitorimea.

Țapii ispășitori și de data aceasta se caută între agricultorii, care urcă neomenos prețul grâului și între morarii care ar specula înșam, pe nenorociții făinari și pe negustorii și intermediarii de cereale.

Odată găsiți acești țapi ispășitori încep amenințările cu *rechiziționarea* grâului, ori unde s'ar afla, și se continuă nenorocitul sistem al maximării făinii, în vreme ce nu se cutează maximarea grâului.

Despre făinari și negustorii și intermediarii de cereale nu se vorbește decât sub raport de *acaparatori*.

Și cine este *acaparator*? Asta o judecă sergentul, comisarul agentul de siguranță, poliție sau de administrație.

Dacă zi cu zi *speculează* câte 1—5—10 vagoane de grâu sunt om de omenie — nu sunt *acaparatori*. Dacă mă aprovizionez ca moară, ca să pot deservi publicul, cu 50—100 vagoane grâu sunt sau nu *acaparator*? Depinde de la *aprecierea* dlui comisar sau inspector special. Când îi *refac* con-

vingerea însă, din nou sunt om de omenie!...

Ce soia de canibalism economic constituie aceste măsuri, ce se iau fără rost și fără pricepere față de cea mai mare și mai importantă producție economică a țării: agricultura și industria morăritului?...

Nu rechizițiile, și maximările, ci numai libertatea de producție și de valorizare internă și externă va readuce din nou țara noastră agricolă în situația de a produce și a industrializa cerealele, asigurând atât alimentarea internă cât și consolidarea economică prin exportul ce-l va putea face. Și atunci vom fi scutiți ca de o pildă *subsecretarul dela Interne*, să aducă *ponosuri* țării noastre agricole, cu memorii asupra *rechiziționărilor* de cereale, în al șaptelea an după războiu...

Politica zahărului și plata producătorilor de sfeclă, promite să pricinuiască o nouă *lovitură* intensificării producției agricole.

Am semnalat, din vreme, la acest loc, cu ocazia *urcării* taxelor de import a zahărului, că din nou ne găsim față în față cu o *suspectă* măsură, menită să favorizeze pe intermediarii și pe negustorii cartelați — în paguba producătorilor și a consumatorilor.

Arătăm atunci că *urcarea* vămii de import la zahăr nu este justificată, mai ales în o vreme când fabricile de zahăr din țară n'am fixat încă prețul ce-l plătesc producătorilor agricoli de sfeclă.

Și spunem că fabricile din streinătate plătesc sfecelele cu un preț mult mai urcat ca la noi acasă, zahărul mai ieftin cu 3—5 lei la kilogram, deși plătesc vamă de import și transport în plus cu 3—4 lei la kilogram.

Ni s'a vorbit de *primejdia* industriei naționale de zahăr; ni s'a spus de „*dumping*”-ul străinătății și de concurența nelocală. Lumea, informată prin gazete, ce cunosc de aproape oficiul central al distribuției zahărului, pus sub înaltul control al Ministerului de Industrie și Comerț — a rămas *impasibilă* și-și plătește zahărul cu cât i se cere. Ci că face operă de *incurajare* a industriei naționale de zahăr, care de altcum numai națională nu este, cum am arătat.

Acum însă vin producătorii de sfeclă, care sunt *toți cetățenii români* — și ne arată în o serie de *consfătuiri*, ținute în diferite centre, că fabricile de zahăr, odată la *adăpostul* vămilor urcate, nu vor să le plătească sfecla decât cu 8—9.50 față de 12 cât cer ei, în *conglăsurire* cu prețurile pe care le au colegii lor producători de sfeclă din Cehoslovacia și Ungaria.

După *terorizarea* agricultorilor și a industriașilor agricoli, care sunt morarii — ită și producătorii de sfeclă, tot agricultorii, *terorizați* de către fabricile de zahăr — *pepiniere* ale capitalismului bancar și comercial.

Ne întrebăm *ingrijorați*:

Avem noi, în acest stat agricol, o politică economică? *Vasile C. Osavadă*

— Intelectualii cari au primit numerele de probă în decursul ultimelor patru săptămâni sunt rugați a ne onora cu trimiterea abonamentului pe cel puțin jumătate de an!

Administrația „S. d. m.”

Banca Națională a României. Situațiunea sumară recentă dela 29 Novembre a. c. verifică în toate privințele concuzia noastră precizată în coloanele acestei reviste cu privire la situația Tezaurului Public, adică a statului față de banca de emisiune și anume:

Marele debitor statul, face *replătiri* considerabile din datoriile sale, fără ca publicitatea să poată observa *amortizările* curente în situațiile sumare ale Băncii Naționale, așa că în realitate datoria Tezaurului față de banca de emisiune este mai mică decât aceea, care se vede în situațiile sumare. De fapt, sumele *replătite* de stat intră ca *depozite* în conturile curente pasive ale Băncii și apoi la un moment dat se operează un simplu *viriment* de conturi.

Această concluzie, pe care am dedus-o din examinarea amănunțită a cifrelor din situații se verifică de astădată pe deplin. Este vorba de *împrumutul* de 2 și jum. miliarde lei contractat de stat la 5 Ianuarie 1921 și din care abia a mai rămas o cifră de 93.008.083 lei la 29 Novembre a. c. scăzând în ultima săptămână cu 275.449.130 lei prin *virimentul* vizibil din „*Conturi curente și recepse de vedere*”.

Faptul acesta este *norocos* și pentru piața financiară a țării, care obține o *sporire* de peste 100 de milioane la creditele de scont în ultima săptămână (exact 106.065.339 lei), cu toate că Banca Națională a redus biletele din circulațiune cu 30.890.599 lei.

Ce privește *încheierile anuale* pentru gestiunea anului curent, care se termină peste câteva zile, va fi bine, ca *întreprinderile* industriale și comerciale, de asemenea și băncile să-și stabilească *pentru uzul lor intern un bilanș* cu valorile de aur, care în mod firesc nu are să servească decât spre orientarea proprie,

Utilitatea acestui bilanș intern se motivează cu *precauțiunile* gospodarului *prevăzător*, care dorește să se întemeieze pe o realitate solidă și să-și cruțe pentru viitor *anumite surprinderi* neplăcute. *Bilanșurile* valorilor de aur revin încet, încet dar cu siguranță. Chestiunea a început să se discute serios și pe piața financiară a țării noastre.

Să ne facem bugetul... În pragul Sfințelor Sărbători, cu ocazia *încheierii* unui an ca acela, care a fost 1924 și din prilejul intrării în noul an, care va fi 1925, ne exprimăm dorința ca *fiecare* din cetățitorii noștri să-și construiască pentru sine un buget de cheltuieli și de venituri, însă totodată am dori, ca aceste bugeturi particulare, diferențiate pe indivizi, familii, întreprinderi comerciale, industriale și alte individualități economice, cari compun bugetul integral al țării, toate laolaltă și fiecare în parte, să nu fie mai rele decât bugetul oficial al Statului. *Experiența* de mai multe mii de ani a poporului dovedește, că e rău, dar e mai rău fără așa ceva. Bugetul oficial al Statului s'a constatat cu unanimitatea criticilor că este echilibrat. *Dorința* noastră este, ca și bugetele *miftoanelor* de gospodărie civile deci și *bugetul integral al țării* să fie echilibrat, după-ce noi am arătat, cu părere de rău, un deficit de cca 160 miliarde lei la acesta din urmă.

Vasile Vlaicu

Sumarul materiilor revistei „Societatea de mâine” în 1924

I. Problema Culturii

Clopoțel Ion: Chemarea noastră	5
Un spirit nou	451
Drumul spre Basarabia	611
Lapedatu, Ion I.: Către generație tineră	591

II. Unitatea națională

Bogos D.: Rușii și Basarabia	241
Boițog O.: O sărbătoare uitată	697
Buța N.: Cuvântul studențimei	422
Ciugureanu, Dr. D.: Basarabia și sovietele	491
Donici Leon: Propaganda în Basarabia	287
Dragnea Radu: Doctrina lui Iancu	403
Simțiri din Basarabia	654
Dragomir Silviu: Discurs festiv	412
Pe urmele lui Iancu	389
Ghibu Onisifor: Alea iacta est (Problema unirei Basarabiei)	13
Există o chestiune Basarabească?	235
Goldiș Vasile: Avram Iancu	383
Iancu Avram: Pădurile Moților	384
Ilicuș Petru: Avram Iancu — un caracter	391
Isac Emil: Avram Iancu, piesă de teatru	392
Lupaș Ion: Amintirea lui Avram Iancu	387
Cum a pornit Clujul pe calea românizării 105,139	174
Dreptatea imanentă a istoriei	33
Scriitorii și adunarea dela Alba-Iulia	692
Mehedinți Simion: Ura sârbească	191
Redacția: Comemorarea lui Iancu	411
Neastâmpărul creațiunei	651
Spre o clarificare a vieții politice ardelenesti	671
Unitatea națională bisericească	405
***: Românitatea Basarabiei	178
****: Tunurile revoluției din 1848	392

III. Probleme Sociale

Agârbiceanu Ion: Un colț de liniște	65
Bagdasar N.: Ideea de etică în doctrina marxistă	7
Ideea de revoluție la Kautsky	296
Bogdan-Duică, G.: Democrațiile moderne, după Bryce	673, 694
Politică și rasă	129
Restaurarea moților	59
Borza Al.: Problemele Astrei	275
Brăileanu Tr.: Principii de sociologie	431
Structura societății bucovinene	
a) înainte de unire	455
b) după unire	478
Bucur Vasile: Câmpia ardeleană	351
Clopoțel Ion: Individualizare prin universalitate	61
Libertăți și restrângeri	81
Moștenirea lui Anatole France	531
Organizatorii	295
Cristea I.: Monarchia constituțională	34
Dașcovici N.: Arbitrajul obligator stabilit la Geneva	572
Dezarmarea, arbitrajul și siguranța statelor	551
Instrucția publică și Societatea națiunilor	416
Naționalizare și comercializare (confuziuni tendențioase despre rolul și misiunea statului)	238
Demetrescu R.: Psihologia diferențială și A. D. Xenopol	493
Dragnea Radu: Fazele naționalismului rus	299
Florian Mircea: Glose filosofice	211
Georgiade C.: Aftalion: Fondaments du socialisme	696
N. Ghiulea: Gânduri răzlețe (din carnetul unui sociolog)	711
Goldiș Vasile: Discurs la Adunarea generală a Astrei	612
Societatea de mâine	57
Lupaș Ion: Asociațiunea și Academia Română	633
Problema orașelor ardelenesti	595
Oțetea A.: Unificarea în Alsacia-Lorena	309
Pătrescu Floria P.: Jaurès către tinerime	652
Importanța studiilor slave după Masaryk	532
Pittard: Antropologia românilor	634
Popovici Gh.: Rasele și popoarele	48

Redacția: Congresul Astrei — Chemarea nouă	571
Ideea luptei de clasă	659
Seton Watson despre reforma agrară din România	374
Suciu Petru: Problema orașelor ardelenesti	512
Restaurare integrală	471
Sudețeanu C.: Mai multă democrație	82
Șerban: Dr. M.: Organizarea societății de mâine	171
Reflexii asupra doctrinei maximaliste	111
Suluțiu Flaviu: Organizarea științifică a muncii	255
Din practica sistemului Taylor	652
Vlădescu-Răcoasa: Organizarea bibliotecilor	521
Viața socială în Franța	196
Zeletin Șt.: Labour Party și capitalismul	85
***: România în filosofia istoriei slavilor	237

IV. Politica externă

Bogdan-Duică, G.: Confederația Dunăreană	35
Eduard Herriot	155
Romani, Germani, Slavi	277
Dașcovici N.: Curentul intervenționist antibolșevic	719
Dunărea și strămtorile sub regim internațional	676
Politica externă	192
România și Polonia	596
Rusia și gurile Dunării	452
Rusia și regulamentul păcii generale	631
Slavii în noua Europă și Basarabia	62
Societatea Națiunilor ca formă a vieții internaționale	109
Vecinii și granițele	10
Dragnea Radu: Noul Reichstag	135
Slavii după războiu	83
Oțetea A.: Problema reparațiilor	439
Redacția: Conferința româno-rusă	11
Leon Bourgeois despre S. N.	475
Politica noastră externă	256
Tolan Isaac: Alegerile prezidențiale în Statele Unite	401
Tolu Mc.: Bismarck, Napoleon III și războiul dela 1870	597
Diplomații și istoria instituțiilor	688
Trandafir H.: Idealismul dela Geneva	444

V. Progrese științifice

Borza Al.: Câteva noțiuni de fitosociologie	326
Lațiu V.: Acumulatorii naturali de energie	577
Cariere de marmoră	712
Manganezul și mineralele de mangan	638
Mineruri de aluminiu	537
Maior A.: Problemele psihologice ale industriei	638
Telefonia internațională	182
Teoria relativității	40
Nes T.: Atomul și legea singularității	23—42
Materia, viața și temperatura morții universale	476
Pogan Iosif: Noua teorie atomică	93
Stanciu dr. V.: Ne trebuie cultură științifică?	17—
Sarea și petrolul	454

VI. Discuții literare

Banciu Axente: Din dicționarul greșelilor noastre de limbă 43, 60, 193, 158, 217, 398, 457, 482,	675
524, 540, 581	
Manualele de școală	424
Bogdan-Duică G.: Autocritică	12
Autocritică	243
Capricii critice	657
Critică filologică	558
Critica morală și imorală	558
Eminesciane	538
Frumșete și trebuințe	284
Kant și Cipariu	66
Maiorescu și Eminescu	304
Volume de Agârbiceanu Ion (Două iubiri)	261
Anghel (Poezii)	680—686

Ardeleanu C.	218	Popovici Gh. dr.: Cunoștințele puericulturale în învățământul popular	306
Brătescu-Voinești (Rătăcire)	39	Preda Stan: Învățământul înalt al agriculturii	115
Davidescu N. (Aspecte și direcții literare)	499	Redacția: Geografia Națională	155
Dongorozi (La hotarul dobrogean)	457	Senex: Chestii școlare	18
Dragomir S. (Avram Iancu)	681	Stanciu Victor: Problema manualelor universitare	716
Dragoslav Ion	218	Sudreanu P.: O anchetă școlară	197
Irineu Cora (Scrisori bănățene)	63	Sudețeanu C.: Factorul esențial al progresului	259
Lapedatu Al. (Anuarul Inst. Istorie Națională Cluj)	519	Vlădescu Răcoasa: Reforma învățământului pe baze sociologice	68
Loghin C. (Scriitori bucovineni)	537	Voina D.: Desvoltarea învățământului profesional în Ardeal	393
Lovinescu E. (Istoria civilizației române moderne)	619	Școala de comerț din Cluj	162
Lupaș Ion (Anuarul I. I. N.)	519		
Măntu Adrian (Lângă pământ)	118	VIII. Sănătatea publică	
Moșoiu A. (Teodor Nebunul)	637	Apostol, Dr.: Incercări de imunizare a tuberculozei	421
Mureșanu Teodor	342	Organizarea sănătății publice la noi	500
Nichifor Crainic I.	722	Iacobovici, Dr. I.: Biopolitica	305
Părvan V. Inceputurile vieții române la grădinițele Dunării	358	Iancu Dr. A.: Din lumea copiilor părăsiți	95
Petrescu Camil (Versuri)	136	O anchetă sanitară la frontiera de vest	436
Petrescu Cezar	600	Ocotirea infantilă Cluj-Mănăstur	226
Petrescu L. (Păcate)	159	Reintrarea copiilor orfani din coloniile de vacanță	604
Rebreanu L. (Pădurea spânzuraților)	92	Manuilă, Dr. Sabin: Alcoolismul	70
Rolland Romain (despre Mahatma Gandhi)	433	Alcoolismul în Transilvania	498
Rotică G.	342	Balneologia	94
Sadoveanu Mihail (oamenii din lună)	261	Educația sexuală	136
Simionescu-Râmniceanu (Istoria Artelor)	177	Evoluția boalelor infecțioase în România	203
Speranța Theodor	218	Influența războiului asupra proporției dintre sexe	246
Teodoreanu Ionel (Ulița copilăriei)	194	Mortalitatea prin tuberculoză	543
Bogrea Vasile: Răspuns dlui Bogdan-Duică	539	Problema locuințelor	160
Cartoșan N.: Despre „Alexandria”	699	Sterilizarea eugenică a Statelor Unite	484
Clopoțel Ion: Revistele din țară	727	Moldovan, Dr. Iuliu: Un program biopolitic	69
Dăianu Ilie: Exilul episcopului Micu Klein	541	Preda Dr. Gh.: Lumea ultramicroscopică și ultratelescopică	366
Demetrescu Romul: Izvoarele filosofării lui Eminescu	356	Noile descoperiri fizice și biologice	20
Dragnea Radu; Despre romanul Cousine Bette	723	După congresul psihiatrilor	603
Neoromantism	38	Popovici, Dr. Gh.: Din progresele puericulturale ale satelor	681
Păstoritul în Provanța	195	Sglimbea, Dr. Gh.: Forța vindecătoare a apelor minerale	399
Repertoriul bibliogr. al istoriografiei române	432	Stanca, Dr. Dominic: O anchetă sanitară la un liceu	641
Simeon Bărnăuțiu	319	Vlădescu-Răcoasa, G.: Antialcoolismul nostru	137
Flaișhansova dr. I.: Simpatiile noastre literare (G. Lazăr)	216	Voina, Dr. Aurel: Aspecte demografice	266
Lacea C.: Uniformizarea limbei	287	Frumusețea fizică în biologia socială	717
Lupeanu A.: Inceput de teatru românesc în Ardeal	510	Igiena și eugenia	183
Pitiș E.: Testamentul Mariei Bashkirtsew	157		
Popa S.: O operă de purificare a limbei	16	IX. Probleme economice	
Puscariu Sextil: Cum să scriem 64, 89, 136, 176	202	Andrea P.: Consolidarea industriei naționale	728
Roșiu I.: Cărțile vechi românești dela Biblioteca Universității din Cluj	343-477	Bogdan-Duică, G.: Satul sindicalizat	338, 365
Trandafir H.: Suprerealismul	705	Brăileanu C. Refacerea	526
x x x. Limba cărților bisericești	197	Chirițescu, Dr. M.: Agricultura de mâine	140
VII. Învățământ—Educație		Nouă considerații asupra agriculturii de mâine	263
Bănciu Axente: Ce-i cu proiectul reformei învățământului secundar	458	Publicistica noastră agricolă	622
Clopoțel Ion: Școală pentru copii din prăvălii	542	Cioranu Sabin: Acțiunile de prioritate și naționalizarea întreprinderilor	440
Ghibu Onisifor: Alte măști, aceiași piesă (reforma învățământului)	219	Comerțul cu devize	361
In chestia profesorilor cursiști	583	Permanentizarea târgului de mostre	683, 704
Un program studențesc	67	Clopoțel Ion: Tensiunea economică	310
Ghidionescu Vl.: Copii orbi, surdo-muți și debili mintali	90	Dionis S.: Cauzele deprecierei valutare	466
Petrețerile copiilor	715	Giurgea E.: Consumul de carne în Ardeal	560
Ilcuș, dr. P.: Ellen Key	91	Exportul materiilor prime	420
Gurlitt	114	Incendiile din Basarabia	360
Ideea Universității	639, 658	Interesele comerciale de diferitele State în Jugoslavia	727
Idei din pedagogia modernă	18	Greu Pavel: Expoziția zootehnică dela Cluj	464
Învățământ unitar și învățământ diferențiat	497	Satul românesc de azi	142
Pedagogia noologică	279	Ispravnic S.: Dl Zima despre criza de numerar	624
Pedagogia și curentele sociale	481	Lapedatu I. Ion: Convențiile cu Ungaria	460
Personalitatea în pedagogia modernă	335	Olariu, Dr. D. Importanța chimiei în renașterea economică	223
Politica, statul și școala	161	Osvadă Vasile: Aspecte economice din Ungaria și Cehoslovacia	340
Schultz (Heinrich)	180		
Tipurile de elevi	372		
Unde se pot cultiva adevăratele idealuri	244		
Ionescu Al.: Lacunele educației familiare	179		
Lupaș Ion: Hertenberg	594		
Popa Tr.: Activitatea școlară a lui Șincai	435		

Capitalul țării noastre	72
Chestiuni economice	21
Citind bilanțurile	143
Competențe contra competențelor	184
Criza	562
Criza de numerar, naționalizările și capitalul strein	120
Două concepții: capitalisto-burgheză și industrialo-agricolă	502
Două valute	363
Independența economică	200
În prejma comercializării	268
Naționalizările	225
Organizații economice	46
Perpetuarea imixtiunii	310
Politica economică ardeleană	420
Problema funcționarilor	635, 703
Reforma agrară	21
Sindicat și cooperatie	96
Situația dată	163
Vlaicu Vasile: Bugetul integral al țării	601
Voina D.: Târgul moșilor în trecut și azi	247
Zeletin Ștefan: Imperialismul economic	46

X. Actualități

Albul N.: O scrisoare basarabeană	419
Antal D.: Desvelirea bustului lui G. Barițiu	523
Banciu Axente: † Al. Bogdan	599
† Ioan Hango	580
Mai multă pază gurii	19
O măsură pripită	201
Pe cine le opunem noi	89
Bogdan-Duică G.: Avram Iancu și Epifania Șulufiu	518
Bîbescul (I. G.)	107
Bizantinologie sau ceva mai mult	173
Orașele Ardealului	87
Un basarabean dela 1881 (B. Bărcu)	398
Buta Nicolae: Astra la București	242
315 Maju	119
Buteanu Aurel: Cursurile dela Vălenii de munte	418
Clopoțel Ion: De-alungul frontierei	457
În slujba celor mici	711
Sistematizarea anchetei	691
Un monument lui Vialăuță	485
Ciura Al.: Bustul lui Gheorghe Barițiu	518
Înviere	58
Saturnalia	713
Septemvrie	458
Donici Leon: Intermediatorii	391
Dragomir Silviu: Un răspuns scurt	712
Drăgăneț P.: Cronici parisiene	44
† Sculptorul Ilie Bogdan	721
Georgescu-Tistu: Cursurile dela Vălenii	438
Gherasim V.: Interesele specific bucovinene	324
Ghibu Onisifor: Conferința dela Sinaia	495
Dela sinoadele episcopice	131
În chestia profesorilor cursiști	634
Mergem spre un „Kulturkampf”	678
Noui impresii din Basarabia	419
Parlamentele bisericești	108
Portrele basarabene	236
„ (Alexandri N. N.)	423
„ (Ciugureanu, Dr. Daniil)	499
„ (Ireghe T.)	620
„ (Popescu C.)	535
Rostul politic al viziunii patriarhului din Ierusalim	555, 578
Serbării dela Chișinău	36
Trei luni în basarabia	257, 282, 302, 367
Universitatea românească a Daciei superioare	151
Giurgea Eugeniu: Mosafiri de peste Nistru	239
Presa românească din Ardeal	536
Goldiș Vasile: Gheorghe Barițiu	511
Hoiescu N.: Casa de mănă	554
Istrate N.: Statistica presei din Ardeal	9

Archie T. Pagini din Basarabia	613
Lupșas Ion: Situația moșilor	321
Manuila S.: Problema statistice românești	656
Sărbătorirea profesorului Dr. V. Babeș	692
Munteanu C. R.: Valurile vremii	636
Papp, P. E.: Doi martiri	8
Petrescu, H. P.: Activitatea Astei	370
Pintilescu E.: Ce vorbesc scările Universității	578
Popescu C.: Despre „chestia basarabiei”	535
Procopoviciu Al.: Petre Liciu	615
Redacția: Selecționarea ziaristilor prin asociațiile de presă	116
Sfinx: Budapesta de azi	214
Soveja: Partidul național-țărănesc	300
Suciu P.: Probleme ardeleni	212
Todica G. Combaterea minciunilor conventionale	269
Frământările noastre	557, 702
Trandafir Horia: Chestiuni de actualitate	465, 384, 505, 525, 545, 565, 585, 605, 625, 645, 665, 685, 729
Vlădescu-Răcoasa: Andrei Bărbăntu și naționalismul	228
Un nou academician: Rădulescu-Motru	262
Voina, A.: Opere umanitare	679
Voina D.: Expoziția școlii industriale	322
Vornic T.: Figuri reprezentative	42
* * * : Congresul de geografie panșlavă	130

XI. Cronici Artistice

Buteanu Aurel: Deschiderea Operei Române	523
„Onoarea” de Sudermann	617
„Plicul” de L. Rebreanu	679
Primele reprezentații ale Operei	544
„Revizorul” de Gogol	617
Turneul Teatrului Național	107
„Un Erou” de Kirijescu	581
Cronicar: A 6-a stagiunea a T. N. din Cluj	402
G. O. Expoziție românească de pictură	132
Muzica populară românească în streinătate	71
P. V.: „Făt-Frumos” de H. Klee	249
Șerban G.: „Candida” de B. Schaw	718
Inchiderea stagiunii	143
„Oedip-Rege” de Sofocle	544
Premierele Teatrului Național	524
„Viforul” de Delavrancea	504
Vornic T.: Convorbire cu Z. Bărbăntu și C. Pavel	22
Sărutul Morții	22

XII. Revistele

A. Buteanu: Revistele românești	564
i. t. Revistele streine	375, 392
Polybe:	664, 705
Vlădescu-Răcoasa: Revistele streine	620, 630, 664

XIII. Sate-orășe-regiuni

Beiuș (Senin) 50; Bihorul (Dr. C. Pavel) 307; Brăila (Voina D.) 138; Infățisări beiușene (Senin) 267; Lipova (Dr. S. M.) 3; Maramureșul (Dr. V. F.) 3; Turda (Mureșanu T.) 73, 199; Țara Oltului (G. Șerban) 73; Terra Sicularum (Oprescu Sabin) 725; Viața economică a Sălștei (D. Foltea) 376; Viața românească la Satu-Mare (Florea G.) 405; Viața culturală a Basarabiei 483;

XIV. Sportive

Buteanu A.: Educația fizică	26
B. A.: Cronică sportivă	26, 122, 146, 206, 206, 250, 287, 446, 506, 522, 569.

XV. Fapte și observații săptămânale:

24, 49, 74, 97, 121, 144, 164, 185, 204, 229, 248, 269, 288, 311, 343, 403, 425, 444, 465, 485, 505, 525, 545, 565, 585, 605, 625, 644, 665, 685, 706, 729.

XVI. Săptămâna economică-financiară:

25, 51, 75, 97, 122, 145, 165, 186, 205, 231, 249, 270, 313, 345, 377, 407, 426, 445, 466, 486, 506, 546, 566, 586, 606, 626, 646, 666, 686, 701, 730.

Un institut francez la Tg.-Murăș

pentru educația și instrucția fetelor (Maison Française)

Actualile împrejurări, diferența de valută, scumpetea vieții sunt obstacole cari nu permit, de-ocamdată, părinților de a face ca copiii lor să învețe limbile străine și în special limba franceză.

Puțini părinți se găsesc într'o situațiune destul de fericită ca să-și poată trimite copiii în străinătate și mai ales în Franța, spre a li se completa educațiunea.

Fiecare știe însă că o atare educațiune este indispensabilă pentru ori-ce tânără fată modernă.

De aceea ne-a venit ideea de a crea în Tg.-Murăș un institut exclusiv francez unde tinerele fete vor avea ocaziunea de a primi o educație aleasă și o puternică instrucțiune franceză. Personalul didactic va fi în întregime compus din Francezi.

În institut se vor primi, a interne sau externe tinere fete între 15—18 ani.

Sperăm că publicul va primi cu bună-voință apelul nostru și în acest caz deschiderea institutului va avea loc la 1 Sept. 1925.

Cei interesați vor binevoi a se adresa cu încredere și cât mai curând D. lui *R. Larchet* Tg.-Mureș Str. V. Alexandri 16, care le va da toate informațiunile necesare.

Celor din alte localități se vor trimite prin poștă programe și informațiuni.

Tg.-Murăș.

Comitetul fondator al „Maison Française„

Cei mai buni
CIORAPI
se găsesc numai

la firma

BLATT

Piața Unirei Nr. 13

Modele nouă de
mărfuri tricotate.

Moldovan croit or
de dame
Cluj, Piața Unirii 10.

Uzina Electrică a Orașului Cluj.

No. 2206—924.

Anunț

Direcțiunea Uzinelor Electrice cu începere dela 11 Decembrie a stabilit următorul program de intrerupere a curentului electric, intrerupere necesită de lipsa totală de apă la Someșul-Rece. Acest program este de altfel acel stabilit în urma întrunirii și înțelegerii cu reprezentanții industriei și comerțului din Cluj ținută la Camera de Comerț în ziua de 5 Noembrie 1923.

6¹/₂—7¹/₂ Regiunea orașului pe partea stângă a Someșului strada Gh. Barițiu dela Teatrul Maghiar până la strada Suluțiu.

7¹/₂—8¹/₂ Partea orașului pe malul al someșului limitată de următoarele străzi:

Str. Băii, Piața Carolina, Vechea Cetate, str. Baron L. Pop și împrejurimi, P. Cuza Vodă, C. Doro-banților și în partea vestică a Pieței Ștefan cel Mare. Această regiune va primi curent și dela 12 la 2.

11—12 centrul orașului, Cal. Regele Ferdinand până la Poștă, Cal. Victoriei până la Camera de Comerț, Str. M. Kogălniceanu până la Colegiul evangelic, Str. N. Iorga.

2—3 restul orașului.

Acest program se va menține până ce condițiunile hidraulice actuale se vor îmbunătăți.

Cluj, la 11 Decembrie 1924.

Directorul Uzinelor, Inginer ss. ROATA.

Vreți să cunoașteți Ardealul sub aspectele sale sociale și economice ?

TARIFUL RECLAMELOR :

	Lei
0 pagină	4000•—
Jum. pagină . . .	2000•—
Un sfert de pagină	1000•—
0 optime „ „	500•—
0 șaisprezecime „	250•—

La republicare acordăm
reduceri de 40, 50 și 60%.

REVISTA SOCIETATEA DE MĂINE

este informatorul cel mai obiectiv al tuturor puteților de muncă și bogăție din cuprinsul regiunii ciscarpatine.

Vechiul regat și celelalte provincii au tot interesul să știe ce se petrece în Ardeal. Abonați „Societatea de mâine“ mare publicație săptămânală, apelați la publicitatea paginilor ei.

VIZITAȚI

cel mai mare magazin de
bijuterie și ceasornice

Fenyő & Braunfeld

Furnizorii Curții Regale

Cluj, Piața Unirii 15.

asortat în permanență cu
tot felul de bijuterii fine,
ceasornice de precizie, ar-
gintărie și obiecte de artă.

Prețuri eftine și fixe.

Telefon interurban 643

BANCA MARMOROSCH, BLANK & Co. SOC. AN.

Sucursala Cluj - Sedlul București

Capital și rezerve 305.000.000 Lei.

Sucursale: Arad, Bolgrad, Brăila,
Brașov, Cernăuți, Ghișinau, Constanța,
Galați, Ismail, Chilia, Oradea-Mare,
Târgu-Mureș.

In străinătate: Viena, Constantina-
pol, Newyork, și în Paris.

Contocorente, Devise, Valute
și Relații prin Cec; în gene-
ral efectuarea tuturor aface-
rilor bancare și comerciale
pentru țară și străinătate

S'A DOVEDIT

că cel mai eftin și
mai bine asortat

magazin românesc
este

„RENAISSANCE“

Calea Reg. Ferdinand 15.

Cu ocazia sf. sărbători vinde
cu prețurile cele mai reduse
stofă, mătăsuri, albituri.

Mare depozit de
covoare, linoleum și stofe
— de mobile. —

Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.

CLUJ, CAL. REG. FERDINAND 11.

**Mare depozit de lămpi
și material electric!**

VÂNZARE EN-GROS ȘI EN-DETAIL

„LEBEDA“ S. A.

in Cluj, Strada Iașilor N-rul 14.

Prima fabrică română de **PLAPOME**, saltele,
vestminte de pat, vată și pentru prelucrare de pene
aranjată cu curent electric

FABRICA DE BERE S. A. DIN TURDA

FABRICAȚIA SPECIALĂ

COROANA

bere nutritoare din malț dublu
și

GLORIA

berea cea mai gustoasă și renumită

Fabrica: TURDA

Deposit general: CLUJ, Calea Dorobanților No. 11

Intreprinderile Forestiere Rom. S. A.
Cluj, Calea Regele Ferdinand 38

Se ocupă cu exploatarea
de păduri, cu industriali-
zarea lemnului și finan-
țarea întreprinderilor
similare.

Capital social lei 65.000.000
Uzine: Leșnic, Coșnea, Cloșani Valea,
Drăganului (Poeni)

Atențiune!

Enormă reducere de preț!

Atențiune!

Mașina cu adevărat universală, folosibilă la arat, treerat, sămănat, pentru mânărea de mori și ferestree, pentru tragerea de poveri pâpă la 12 tone, tractorul

FORDSON

se află în de-
pozit la firma

PERRY

Cluj, Str. Regina Maria 2. :: Telefon 999.

Și se vinde, pentru scurt timp, cu preț excepțional de Lei 117.000

BANCA CENTRALA

pentru industrie și comerț s. a. în Cluj
Strada Regina Maria Nr. 1-3
Capital Lei 50,000,000 :: Fonduri Lei 18,000,000

Filiale:

Alba-Iulia, Arad, Bistrița, Hațeg, Oradea-Mare,
Sibiu, Turda.

Secția cereale:

Comerț cu tot soiul de cereale. Export de tri-
foiu. Iufernă. Stabilimente speciale pentru
descucutare.

Secția de coloniale:

Import direct de cafea, orez și alte articole
coloniale. Fabrică de surogat de cafea „Centrala”

Secția specială pentru ciment.

Secția de bancă și devize:

Execută tot felul de operațiuni bancare, plăți
pe toate piețele interne și streine.

Depunerile

se fructifică în condițiunile cele mai favorabile.
Impozit după depuneri plătește institutul.

Legături directe cu America!

2240

Biblioteca Universității

Cluj

of.

ne

Magazinul PASCU

CLUJ. Calea Regele Ferdinand No. 26.

Import

de orez, ceaiu, cafea, zahăr, scrumbii etc.

Desfacere Engros și Detal

Cel mai ieftin izvor de cumpărare pentru negu-
stori de prăvălie și pt. publicul românesc clujean.

*INAINTE de a Vă decide să cumpărați stofe, cu ocazi-
unea sărbătorilor Crăciunului și Anului Nou, cercetați*

Magazinul

CAROL SCHERER și FII

succesori

Gromen și Herbert

*fabrici de postav din Sibiu și Cisnădie
SUC. CLUJ, STR. REG. FERDINAND 13*

*unde găsiți în mod garantat cele mai solide, do-
rabile și ieftine stofe pentru costume și paltoane!*

Mare depozit de covoare și pături!

Funcționarii de Stat și studenții 10% reducere!

Toate casele de comerț și industrie știu că o reclamă într'adevăr utilă
și eficace își asigură în „Societatea de mâine“!